Anul VII. 1 Ianuarie, 1913. Nr. 1.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ. —

REDACTOR:

Dr. NICOLAE BĂLAN.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STRADA REISSENFELS, 11.

CUPRINSUL:

SIBIIU.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

1913.

Anul VII. 1 Ianuarie 1913. Nr. 1.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească.

Abonamentul: Pe un an 10 cor.; pe o jumăt. de an 5 cor. — Pentru România 12 Lei.
Un număr 50 fil.

SĂ DESGROPĂM COMORILE!

Adeseori ne plângem că lucrul lui Dumnezeu în lume progresează foarte încet. Ştiinţele, artele, bogăţia şi alte lucruri ale acestei lumi fac progrese uimitoare, pe când împărăţia lui Dumnezeu străbate foarte cu anevoie în conştiinţele şi în vieaţa oamenilor. Pe lângă toată splendoarea culturii externe, vieaţa sufletească şi bunele moravuri stau încă departe de idealul sublim ce ni-l înfăţişează evanghelia creştină.

Care este cauza acestui lucru? E uşor de ghîcit. Să ne dăm numai bine seama, de-oparte, câtă energie, cât timp, câte parale şi câte puteri se cheltuesc pentru lucrurile acestei lumi, chiar şi pe cele ce sunt stricăcioase, iar de altă parte, cât de slabe încordări se fac pentru întronarea împărăţiei lui Dumnezeu între oameni — şi vom găsì explicarea dorită.

Mântuitorul ne spune însă, că numai cei ce se silesc vor câştigà împărăţia lui Dumnezeu. Prin urmare trebuesc silinţe, trebuesc încordări necontenite a tuturor puterilor noastre, ca să câştigăm împărăţia lui Dumnezeu pentru noi şi să-i facem cale şi în vieaţa celor din jurul nostru. Nu se culeg struguri din spini, nici smochine din ciulini (Mat. 7, 16).

Suntem în pragul unui an nou, ne găsim deci la un popas, când tot omul cuminte îşi dă seamă de vieaţa lui din trecut şi îşi croieşte programul de lucrare pentru viitor. Un an e ca altul, dacă nu ne schimbăm *noi* într'ânsul, dacă nu ne înnoim cugetele, nu ne curăţim simţirile şi nu ne înviorăm silinţele de-a face noi cuceriri în împărăţia binelui şi a adevărului, în împărăţia lui Dumnezeu pe pământ. Acum e timpul să stăm de vorbă cu noi

înşine şi să ne întrebăm, mai ales noi cari stăm în slujba evangheliei mântuirii, cum intrăm în anul cel nou: tot cei vechi, sau vrem să mai adăogăm ceva la fiinţa noastră?

Nimeni pe lumea aceasta nu poate spune că a ajuns acolo, de unde nu mai poate progresà. Toţi suntem numai nişte călători, cari alergăm spre o ţintă ce ne străluceşte departe înaintea ochilor. Nici unul n'am ajuns la ea, ci alergăm, doar am ajunge-o. Timpul nostru nu e un timp de hodină şi nelucrare, ci e un timp de ispitire a puterilor şi de progres continuu. Fiecare zi ne pune înainte nouă probleme, ne deschide nouă terene de muncă şi ne impune nouă îndatoriri. Numai acest an, cu calamităţile şi mizeriile cari au venit peste noi, câte încordări ne cere!

Dumnezeu nu ne cere lucruri peste puterile noastre, ne cere însă pe toate acelea pentru cari ajung puterile noastre. Şi El, întru înţelepciunea şi iubirea sa părintească, a pus în fiinţa noastră tocmai atâtea puteri, câte ne sunt de lipsă pentru lucrul nostru. Incordează-ţi puterile până unde ajung şi vei vedeà că vei rămâneà pe deplin mulţumit în conştiinţă cu ceeace ai făcut. Dar încordează-ţi puterile! — acesta e lucrul de căpetenie.

In fiinţa noastră zac ascunse multe comori, pe cari adeseori nici nu le bănuim. Trebue să săpăm adânc după ele, să le aducem la lumină şi să le punem în circulaţie, ca să aducă folos pentru noi şi pentru alţii. Dumnezeu e un darnic împărţitor de talanţi pentru fiecare din fiii săi, *noi* numai trebue să-i punem în lucrare ca sluga cea harnică din evanghelie şi să nu-i ascundem în pământ ca cea leneşă.

Oare am fost noi ca slugile cele harnice din evanghelie? Oare am pus în circulaţie şi am făcut să rodească toţi talanţii ce ni i-a dat Dumnezeu? N'am lăsat vre-unul ascuns? Să ne dăm bine seama de aceste lucruri, căci avem să răspundem de talanţii ce ni i-a dat Dumnezeu. Dacă am greşit în vre-o privinţă, acum e timpul să-i scoatem pe toţi la lumină şi să-i punem în serviciul chemării noastre şi spre binele altora. In anul acesta, când greul vieţii e mai mare ca altădată, trebue să ne punem în lucrare toate rezervele de forţă, ce le avem.

Mă întreb pe mine şi întreabă-te şi pe tine, iubite cetitorule, dela care năcazurile şi greutăţile vieţii celor din jurul tău aşteaptă alinare şi un cuvânt de încurajare: oare nu avem talanţi ascunşi,

nu avem în ființa noastră comori îngropate, cărora până acum nu le-am luat folosul? Ori acelea pe cari le-am pus până acum la lucru, le-am folosit totdeauna spre cel mai mare bine al nostru și al altora? Poate nu ne-am văzut niciodată și nu te cunosc, dar asta una totuș o știu cu siguranță: că ai în ființa ta puteri pe cari până acum nu le-ai folosit de loc, ori nu le-ai folosit bine.

Ți-ai încordat toate puterile minții ca să le pui în slujba datoriilor și a chemării tale? Nu cumva o parte, poate chiar cea mai frumoasă, a acestei facultăți regine ai lăsat-o să lâncezească în nelucrare? Ți-ai apropiat mintea de adevărul cel dumnezeesc, ca să te luminezi și să luminezi și pe alții cu făclia lui? Cum stai cu *predica*? Poporul însetează după cuvintele vieții cei vecinice și așteaptă cu atât mai mult să i-le vestească păstorul său cel duhovnicesc, cu cât mai greu îl apasă povara năcazurilor vieții. Adă-ți aminte de ceeace ne spune evanghelia, că Mântuitorul, păstorul cel mare al nostru al tuturora, văzând poporul ce-i urmà obosit și flămând, *i-s'a făcut milă de el* și l-a săturat «ca nu cumva să slăbească pe cale» (Mat. 15, 32). Mila e numai o altă vorbă pentru iubire, fă deci să vorbească și din inima ta, această profundă iubire de popor, dându-i hrană sufletească prin care să-l întărești ca să nu slàbească pe calea vieții acesteia pline de griji și de ispite.

In multe chipuri ne vorbește Dumnezeu și astăzi. Chiar și prin năcazurile ce vin peste noi ne vorbește El. Da! și prin calamitățile anului acestuia ne vorbește Dumnezeu. Dar noi trebue să fim luători aminte la semnele ce ni-le dă. Trebue să înțelegem și să scoatem din ele învățăturile ce ni-le descopere. Acum inimile sunt mai primitoare pentru acele învățături, pe cari auzindu-le altă dată nu le-am prea băgat în seamă. Trebue să folosim momentul, ca și din rău să scoatem un bine. Intr'adevăr, rară ocazie poate fi mai potrivită ca cea de acum, pentru a produce o *trezire și reînviere religioasă,* o întoarcere a oamenilor cu inimile la Dumnezeu.

Uite, crâșma satului e plină de lume, iar biserica poate rămâne goală și evanghelia n'are ascultători. Oamenii zic că beau ca să-și mai uite năcazul, cum altădată ziceau că beau de bucurie, și așa o mână într'una în beție. Spuneți-mi: nu e de prisos acel păstor care stă cu mânile în sân în mijlocul acelor oameni?

Chiamă-i la tine şi spune-le că Dumnezeu ţi-a pus în inimă gândul şi pe buze vorba, să le vesteşti, că de mult a tot aşteptat să se îndrepteze, dar în cele din urmă văzând că în loc să se întoarcă la El tot mai tare se înstrăinează, acum ne ceartă pentru păcatele noastre. Altădată nu te vor fi ascultat, căci vedeau belşug în casele şi pe câmpurile lor, acum însă, văzând certarea lui Dumnezeu, mizeria din sufletul şi dimprejurul lor şi nestatornicia bunurilor acestei lumi, vei puteà trezì în conştiinţele lor grija de suflet şi dorinţa vie după o vieaţă mai bună şi mai frumoasă. Dar trebue să lupţi ca un bun ostaş alui Hristos (II. Timot. 2, 3), dacă e să câştigi biruinţa de-a aduce pe oameni să-şi biruească patimile.[1]

Iată dincolo, vecinul din stânga bisericii de luni de zile poartă pâră cu fratele său pentru o palmă de pământ. Şi mai sunt încă câteva procese în sat, cari îi fac pe oameni să-şi cheltuiască vremea pe la judecăţi şi banii pe la advocaţi, ba ceeace-i mai rău: i-au învrăjbit de moarte şi au grămădit în sufletele unor întregi familii un nor întunecat de ură şi răsbunare, care trece chiar şi la urmaşii lor. Oricum s'ar sfârşì procesul şi în seama oricărei părţi ar da judecata petecul de pământ cu pricina, norul de răutăţi ea tot nu-l poate împrăştià din inimile oamenilor. Aici trebue să întrevină păstorul de suflete cu lumina învăţăturii şi cu căldura dragostei lui Hristos, care topeşte munţii de ghiaţă din inimi.

La Mântuitorul a venit într'una din zile un om «din popor», rugându-l să facă judecată între el şi fratele său care nu voià să-i dee parte din moşie. Mântuitorul nu s'a dus să împartă moşia între fraţi, căci n'a venit pe pământ ca să facă slujba de geometru, dar le-a dat cheia sufletească a împăcării, spunându-le: «păziţi-vă şi vă feriţi de *lăcomie*, că nu este vieaţa cuiva din prisosinţa avuţiei sale» (Luca 12, 13—15). Dacă le-ar fi împărţit moşia în două, dar ar fi rămas lăcomia în inimile lor, între acei fraţi tot nu erà pace; de vor fi împlinit însă învăţătura Mântuitorului de-a se ferì de lăcomie şi de a alergà după comorile sufletului, de bună seamă s'au împăcat frăţeşte.

[1] Vezi 1: «Biblioteca bunului păstor» Nr. 2: «*Clerul şi chestiunea alcoolismului*» trad. de Vasile Oana. Sibiiu 1912.

Astfel ne învaţă Mântuitorul să curmăm răul *smulgând rădăcinile lui din inimile* oamenilor, căci din lăuntru, din inima oamenilor ies cugetele cele rele şi faptele desfrânării trupeşti, uciderile, furtişagurile, lăcomiile, răutăţile, înşelăciunile, faptele de ruşine, ochiul viclean, hula, trufia, nebunia (Marcu 7, 21—22). In zadar ai tăià răul numai dela suprafaţă, lăsându-i rădăcinile în suflet, căci el tot va creşte din nou. Numai prin inspiraţia unui nou duh de vieaţă în inimile lor, poţi să întroduci buna înţelegere, bucuria de viaţă, datoria de muncă şi un traiu creştinesc în toate referinţele cele externe ale lor. «Curăţeşte mai întâiu dinlăuntru păharului şi a blidului, ca să fie şi ce este dinafară a lor curat» (Mat. 23, 26).

Această procedură de lucrare trebue să o aplice şi astăzi fiecare păstor de suflete: să cultive puterile interne, condiţiile *sufleteşti* ale vieţii celei bune dintre oameni, căci numai pe ogorul *astfel* lucrat cresc roadele vieţii creştineşti. Numai pomul bun produce roade bune, iară pomul rău poame rele face (Mat. 7, 17). Inlăuntrul oamenilor se coboară împărăţia lui Dumnezeu şi de acolo se revarsă şi asupra celor din afară ale lor — aşa ne învaţă Mântuitorul. Şi e limpede ca lumina soarelui, că o vieaţă mai bună poate sosì pe pământ numai prin oameni mai buni. Aceştia sunt adevăraţii factori ai progresului şi ai binelui în lume. Puterea sufletească a acestora e comoara cea mai preţioasă a unui popor şi capitalul naţional ce-l reprezintă în civilizaţia lumii.

Te-ai gândit cu toată seriozitatea la marea răspundere ce o ai, fiind încredinţată în mânile tale comoara cea mai scumpă a unui popor: *sufletul lui*? Să nu crezi că relele ce le-am înşirat sunt mici şi nevrednice de atenţiunea ta. Nu. Gândeşte-te la toate răutăţile din satul tău şi le adună laolaltă, gândeşte-te apoi la răutăţile din toate celelalte sate ale noastre şi le împreună pe toate — ce munţi mari de răutăţi se ridică înaintea ochilor tăi sufleteşti! Dar nu-ţi pierde curajul. Adă-ţi aminte de cuvintele Mântuitorului: că de-am aveà credinţă numai cât un grăunte de muştar şi vom zice muntelui acestuia: mută-te, şi se va mutà. *Aceşti* munţi ai răutăţilor dintre noi trebue să-i mutăm şi să-i sdrobim prin credinţa noastră. Şi dacă fiecare vom lucrà cu credinţă la locul nostru şi cu toţii împreună, şi azi şi mâne şi într'una, înălţimea munţilor răi dintre noi va scădeà necontenit.

Dar trebue să lucrăm! Trebue să ne încordăm toate puterile! Gânditute-ai la toate mijloacele de lucrare? N'ai mai puteà găsì planuri noi, ori pune în aplicare pe acelea pe cari le-au găsit alţii de bune? Mai dăunăzi ceteam prin gazete despre o măsură de îmbunătăţire practicată de o firmă americană, la care sunt aplicate câteva mii de persoane. Intr'o parte a edificiului ei a aşezat o cutie pentru scrisori şi a dat tuturor oamenilor ce-i aveà în serviciu dreptul, ca dacă ar ştì careva vre-un plan nou cum să întocmească lucrul mai bine, mai expeditiv şi mai ieftin, să-l aducă la cunoştinţă în cutia pentru scrisori. Dacă planul s'ar arătà practic şi acceptabil, atunci cel ce l-a dat aveà să primească o parte din câştigul realizat pe urma aplicării planului său.

Nu zic să faci tocmai aşa, dar dacă vezi la alţii vre-un plan de lucrare pe care l-au aplicat cu folos, împrumută-l şi tu. Un prietin bun îmi spuneà, că a putut înlocuì cu succes crâşma ca loc de sfat pentru popor, cu o *sală de lectură*, la care poporul vine cu plăcere, preotul şi învăţătorul îi cetesc din gazete şi din cărţi, apoi stau de vorbă împreună şi când pleacă spre casă se duc cu toţii voioşi că ştiu cu ceva mai mult. Şi cât s'au întărit legăturile dintre preot şi învăţător şi popor, şi cum i-a îndrăgit de atunci poporul pe amândoi, ca pe cei doi ochi sufleteşti ai săi, cari îl fac să vază mai multă lumină. «De atunci încoace — îmi spuneà preotul, căci el e prietenul meu — nu-mi mai sunt sările lungi şi nu mă mânâncă urîtul şi câte lucruri bune am pus la cale în sfaturile noastre»!

De ce nu s'ar puteà face acelaş lucru şi în alte sate şi chiar în toate satele noastre? O odaie mai spaţioasă nu-i cu putinţă să nu se găsească în întreg satul. Iată şcoala cea veche, pe care a despreţuit-o inspectorul, fiindcă nu şi-a ridicat păreţii — a fudulie — cu doi centimetri mai în sus, şi acum stă supărată de nerecunoştinţa oamenilor cari nu o mai bagă în seamă. Intre păreţii ei erà o atmosferă mai bună, cel puţin într'o privinţă de bună seamă mai bună decât în cea nouă. De ea îi leagă pe oameni multe amintiri, de când o cercetau ca copii cu tăbliţa subsuoară, şi cu drag s'ar adunà la sfat şi acum ca oameni mari, ca să se lumineze în spiritul ei mai românesc de odinioară.

Tot acolo ai puteà ţineà în presara Duminecilor şi a sărbătorilor *şezători biblice* cu poporul, în care să-i tâlcueşti cuvântul

lui Dumnezeu. Ce pregătire minunată pentru ziua Domnului şi pentru sărbători ar fi aceste cetiri, cu cari cei bătrâni ai noştri se îndeletniceau şi culegeau din ele cea mai bună înţelepciune de vieaţă.[1] Zice doar sf. apostol Pavel că: «Toată Scriptura de Dumnezeu este însuflată şi de folos spre învăţătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre deprinderea care este întru dreptate, ca să fie deplin omul lui Dumnezeu, spre tot lucrul bun gătit» (II. Timot. 3, 16—17). Să avem încredere în ceeace ne spune şi poetul german *Goethe*, că: «Prin puterea Bibliei se va reîntinerì fiecare generaţie, şi criteriul pentru a judecà vieaţa şi puterea unui popor va fi atitudinea ce va lua-o faţă de Biblie».

De curând s'au dat îndrumări pentru întroducerea *cursurilor de analfabeţi*. Bun lucru. Să şti însă, că dacă ai învăţat pe oameni numai să scrie şi să cetească, tot n'ai făcut mare ispravă, ci trebue să le trezeşti mai ales dorinţa de-a se luminà, dragostea de învăţătură şi năzuinţa de-a înaintà pe calea cea bună. Scrisul şi cetitul este o *dexteritate*, nu tocmai grea de deprins, dar dorinţa după lumină, iubirea de învăţătură şi de înaintare e un foarte însemnat *factor moral*, pe care dacă ai reuşit să-l întroduci în sufletele oamenilor, îi faci să se smulgă din nepăsarea lor şi să pornească pe calea unei vieţi mai bune. Numai începutul acestei porniri e greu, continuarea se face mai uşor, întocmai pe cum urcând un munte înalt, aierul din ce în ce mai curat ne înviorează şi ne place tot mai mult.

Intoarce-ţi încă odată privirea în suflet şi mai caută într'ânsul o putere pe care ai întrebuinţat-o prea puţin până acum. Poate eşti tată de familie şi cunoşti dragostea de copii. Această dragoste faţă de copiii tăi trebue s'o extinzi şi asupra copiilor acelora, al căror părinte sufletesc eşti. Mântuitorul a zis apostolilor săi: «Lăsaţi pruncii să vie la mine»! (Marcu 10, 14) — cuvinte cari pentru noi cei de astăzi au însemnarea: «Aduceţi pruncii la Hristos, faceţi-i să-L primească în inimile lor nevinovate şi-i creşteţi în spiritul Lui!

Cum stai cu catehizaţia? Lucrarea de edificare religioasă-morală a poporului trebue să se înceapă dela bazele ei, din familie şi din şcoala poporală. Influinţând, prin toate mijloacele ce-ţi

[1] Vezi: «*Un congres biblic românesc*» de N. Bălan. Sibiiu 1912 pag. 22–25.

stau la dispoziţie, în direcţie creştinească pe părinţi, se va întroduce în familii o atmosferă curată şi prielnică pentru formarea sufletului copiilor, iar şcoala vor puteà continuà cu mai mult succes această operă. Dacă învăţătorul face slujba catehizaţiei în şcoală, preotul, ca director şcolar şi prin legăturile spirituale ce le va întreţine cu învăţătorul, poate fi organul de inspiraţie al acestuia în sens religios şi naţional, şi astfel poate face să se resimtă influinţa lui binefăcătoare şi asupra şcoalei. Cooperarea dintre aceşti doi luminători ai satelor noastre e o necesitate arzătoare, iar neînţelegerea dintre dânşii — o fărădelege. Trebue să simtă o adevărată durere sufletească acel preot, care, în lipsa şcoalei confesionale, nu poate aveà pe tovarăşul său natural de muncă. In acest caz, el trebue să-şi îndoiască puterile, căci are să săvârşească muncă îndoită.

Dar iată au ieşit copii dela şcoală şi ajung în anii când au mai mare trebuinţă de povăţuitor sufletesc, căci cu deosebire atunci li-se fixează însuşirile ce le vor aveà în toată vieaţa. Ce faci cu *tinerimea adultă*? Dacă nu continui catehizaţia şi cu ea, se va dărâmà mult din ceeace s'a clădit până atunci în sufletul ei şi peste câţiva ani vei primì membri răi în sinul sinodului parohial. Se vor găsì şi alte mijloace de-a o ferì de ispitele vârstei şi de-ai călăuzì gândurile şi simţămintele spre bine. Invăţătorul poate are talent pentru muzică şi ar puteà organizà un *cor*. Inima care are pe Dumnezeu într'ânsa e dispusă să-şi reverse bucuria în cântare. Şi ce podoabă frumoasă e un cor pentru biserică! Iar din casa, din care e un june ori o fetiţă în cor, de bună seamă va mai venì la biserică tata ori mama ori amândoi, căci le creşte inima auzindu-şi copiii lăudând pe Dumnezeu în cântări. Tineretul l-ai ocupat cu un lucru frumos şi înălţător de inimi, iar de predica prin care te gândeai să mustri pe oameni fiindcă nu vin la biserică, nu mai e lipsă. Aşa vei aplicà înţeleptul principiu pastoral al sf. apostol Pavel: *de-a biruì răul cu binele* (Romani 12, 21), adecă nu numai de-a combate răul, ci de-a angajà în mod pozitiv puterile oamenilor la făptuirea binelui, căci prin aceasta i-ai abătut dela rău.

Sunt multe puteri ascunse, multe comori îngropate în sufletele oamenilor din jurul tău. Toate trebuesc scoase la lumină şi puse la lucru. Dar preotul e numai un singur om şi nu poate străbate pretutindinea pe unde ar fi de adus ceva în rânduială. El trebue

să-şi formeze *ucenici printre credincioşi*, adecă oameni mai însufleţiţi prin cari să întreţină o propagandă vie pentru vieaţa creştinească. Aceştia trebue să fie membrii comitetului parohial, care şi după legea noastră bisericească e dator «a priveghià asupra religiozităţii şi moralităţii membrilor parohiali, precum şi pentru desrădăcinarea datinilor stângace şi a desfrânării, prin mijloace morale şi prin pedepse mai mici bisericeşti.[1] Ţ-ai dat silinţa să influinţezi în acest sens pe membrii comitetului, ca de câteori vor ieşì dela şedinţe să se ducă în mijlocul fraţilor lor cu poveţe creştineşti şi cu îndemnul de a face propagandă pentru ele? Membri comitetului parohial trebue să fie pentru preot ceeace au fost apostolii pentru Hristos. Cu tactul de lipsă, chiar şi în sinodul parohial trebue să se pună în discuţie chestiunile vieţii creştineşti, *bilanţul vieţii religioase-morale a parohiei*, nu numai cel material. In chipul acesta s'ar da mai multă importanţă şi mai multă vieaţă acestor corporaţiuni ale organizaţiei noastre bisericeşti.

O metodă a păstoririi de suflete, care conţine secretul unor mari succese, mi-se pare prea puţin aplicată la noi: e *păstorirea individuală*. Prin serviciile divine publice, prin predică, catehizaţie etc. preotul aplică aceiaş măsură faţă de toţi aceia cărora se adresează. Dar trebuinţele şi scăderile oamenilor sunt diferite, cum diferite sunt şi naturile, temperamentele şi împrejurările de vieaţă între cari se găsesc. Chiar aceiaş virtute şi aceiaş scădere se manifestă la diferiţi oameni în mod diferit, după individualitatea fiecăruia. Preotul, dacă vreà să obţină rezultate bune, trebuie să trateze pe fiecare credincios în conformitate cu individualitatea ce o are; aşa cum face medicul, care aceeaş boală o tratează în diferite chipuri, după semnele în cari se manifestă şi după modul cum decurge ea la diferiţii pacienţi. Un astfel de doftor sufletesc, care ştie găsì pentru fiecare medicina cea mai potrivită, trebue să fie şi preotul, luând pildă dela apostolul neamurilor, care s'a făcut *tuturor toate, ca pe toţi să-i câştige pentru Hristos* (I Cor. 9, 19). Nu zice marele apostol, că s'a făcut rău cu cei răi, ori că s'ar fi abătut dela principiile creştine şi dela idealul pentru care luptă, ci cuvintele sale au înţelesul, că a găsit diferite căi de lucrare, după cum diferiţi erau oamenii şi împre-

[1] *Statutul organic*, § 23 pct. 13.

jurările între cari lucrà, dar toate căile ce le-a ales el erau bune și potrivite pentru de-a aduce pe oameni la Hristos.

Colo, în capătul din jos a satului, e bolnavă greu mama câtorva copii mici, pe cari n'are cine-i îngrijì și rabdă foame, căci tatăl lor e la crâșmă ori e dus la lucru ca să câștige cu ce să plătească leacurile. Poate numai în Dumineca trecută ai predicat în biserică despre milă și despre datorința morală de-a cercetà și îngrijì pe cei bolnavi, dar cu toate acestea în satul întreg nu se găsește nimeni care să sară într'ajutor mamei bolnave și copilașilor ei. Ai însă în vecini un suflet bun de femeie ori chiar maica preoteasă, căreia, dacă-i vei spune numai o vorbă prin care vei face să vibreze o coardă simțitoare din inima ei, va luà ceva din cămară și va plecà spre capătul satului la casa bolnavei și la copilașii ei. Nu numai hrană trupească, ci și câtă putere sufletească a dat, prin fapta ei, mamei bolnave; câtă bucurie și încredere în oameni a turnat în sufletele copiilor cari se vedeau lipsiți de ajutor omenesc, iar aceia care a făcut toate acestea se va întoarce la casa ei cu o inimă și mai bună de cum a plecat.

Zacheiu, mai marele vameșilor din Ierihon, nu se gândeà să-și împartă jumătate din avuția sa săracilor, nici să întoarcă împătrit acelora pe cari i-a năpăstuit. Auzià el adeseori vorba de osândă pe care i-o șopteau oamenii la spate: «Vameși și păcătoși; vameși și păcătoși!» dar totuș continuà să-și umple și mai mult punga. Când însă s'a dus Mântuitorul *la casa lui* și a umplut casa vameșului cu acel aier prospăt de bunătate și curățenie morală care eradià din persoana Mântuitorului, atunci s'a făcut lumină și în inima vameșului și s'a întors la Dumnezeu. Așa s'a făcut mântuire casei aceleia (Luca 19, 1—10).

Câte suflete sunt dornice de mântuire, dar le lipsește omul care să se apropie de ele și să li-o îmbie așa, *mai de-aproape.* Preotul trebue să fie acel om, care ca păstorul cel bun aleargă și după oaia cea de a suta ce s'a pierdut (Mat. 18, 12), ori ca femeia cea harnică care mătură toată casa ca să găsească drahma pe care o pierduse (Luca 15, 8). Nici un suflet nu e nevrednic de iubirea noastră. Mare și sublimă e această învățătură, pe care ni-o dă dumnezeescul Mântuitor, despre valoarea nemărginită a fiecărui suflet omenesc! Credința în acest mare adevăr, că fiecare om e zidit după chipul lui Dumnezeu și, prin urmare, e alcătuit

ca să primească și să poarte în vasul sufletului său o vieață bună, o vieață sfântă și dumnezească — trebue să inspire fiecărui păstor de suflete o grea răspundere, dar totodată și o mare însuflețire și mult eroism moral. El știe că e pus să grijească de cel mai mare bun, pe care dacă l-ar pierde omul, nimic nu i-ar folosì lumea toată (Marcu 8, 36).

De aceea preotul trebue să caute fiecare suflet, să se apropie de el, să-l trateze în conformitate cu trebuințele și cu individualitatea ce-o are, ca să-l câștige pentru Hristos. Ceeace n'a putut obținea prin mijloacele de păstorire generală, va dobândì prin acest tratament individual și prin o legătură personală mai intimă. Pe unul trebue să-l sfătuești, pe altul să-l mângăi, pe al treilea să-l mustri, cu al patrulea să te rogi împreună și pe toți să-i îmbărbătezi, ca să meargă înainte pe calea vieții celei creștinești.

Multe comori zac ascunse în sufletele oamenilor din jurul tău. Vei rămâneà uimit de frumsețea și bogăția lor, scoțându-le la suprafață. O vie cu largi hotare și în care sunt îngropate multe tezaure prețioase e sufletul poporului nostru. Un popor cu înclinări religioase atât de pronunțate și dăruit de Dumnezeu cu facultăți sufletești atât de alese, e o adevărată *vie a Domnului*, care se dorește după lucrători harnici și pricepuți, cum se dorește pământul cel uscat după ploaie. Eu n'am amintit decât câteva dintre datorințele lucrătorilor și dintre mijloacele de lucrare. Am amintit mai ales pe acelea cari stau mai aproape de centrul sferei de preocupații religioase-morale, convins fiind, că preotul care împlinește pe acestea, nu va uità nici pe celealalte datorințe ale chemării sale, iar cel ce negligă pe cele dintâi, nu va face ispravă nici în celelalte. Dar nici datorințele cari stau în mai strânsă legătură cu vieața religioasă-morală nu le-am amintit pe toate, căci nu te-am întrebat, cum te pregătești pentru sfânta slujbă și cum o îndeplinești, cum săvârșești sfintele taine, mai ales pe cea a mărturisirii și a sf. cuminecături, și alte multe. N'am amintit apoi datorințele preotului față de daraverile cetățenești ale credincioșilor, față de îndeletnicirile gospodărești și față de îmbunătățirea condițiilor sanitare de traiu ale lor, față de problemele naționale, culturale, financiare etc. ale neamului nostru, dintre cari nici una nu-l

poate lăsà indiferent pe preot, căci toate stau în legătură cu scopul suprem al preoţiei: coborîrea împărăţiei lui Dumnezeu între oameni.

Ce nu se cere astăzi dela preotul nostru? Se cere să fie tuturor toate, ca pe toţi să-i câştige. N'avem să ne supărăm de loc că ni-se cere atât de mult, ci mai vârtos să ne bucurăm, căci prin aceasta se dovedeşte că lumea românească ţine la preoţime şi o consideră ca cel mai necesar şi mai important factor în viaţa poporului nostru. Ar trebuì să ne întristăm şi să plângem de soartea noastră atunci, când nimenea n'ar băgà pe preot în seamă, nu i-ar cere nimic, nu ar apelà la sprijinul şi la munca lui, ci ar trece peste noi cu dispreţ la ordinea zilei. Să ne ferească Dumnezeu de asemenea vremuri!

Dar trebue să ne ferim şi noi, căci numai aşa împlinim şi voia lui Dumnezeu. Şi ne vom ferì, dovedindu-ne tot mai mult prin munca şi prin faptele noastre, ca un factor folositor şi necesar în vieaţă. Să desgropăm deci toate comorile sufletului nostru, să ne încordăm toate puterile minţii, ale voinţii şi ale inimei noastre, ca să le punem la lucru spre binele cel mai mare al semenilor noştri, având ochii sufletului pururea îndreptaţi spre Stăpânul şi Părintele nostru cel din ceriuri, care ni-a trimis în via sa şi dela care se va pogorî darul şi binecuvântarea asupra lucrărilor noastre. Să fim ca lumânarea care se consumă pe sine, luminând pentru alţii; căci aşa ne îndeamnă Învăţătorul şi Mântuitorul nostru: «*Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceriuri*». (Mat. 5,16). Nu recunoştinţa oamenilor să fie îndemnul faptelor noastre, căci de-ar fi să ne luăm după acest îndemn, puţine lucruri ar trebuì să săvârşim, ba chiar şi pe acelea ar trebuì să le facem cum să plăcem oamenilor, iar nu cum să plăcem lui Dumnezeu. Noi să facem tot binele ce ne stă în putere şi să aducem toată jertfa ce ni-se cere, fiindcă *vrem* să urmăm Aceluia care s'a jertfit pe sine pentru lumea întreagă şi *vrem* să ne închinăm toate puterile şi toată vieaţa idealului scump şi măreţ, pe care El ni l-a adus. Noi ştim că în *acest* ideal e mântuirea şi că legându-ne cu toată inima de el, nu vom rămâneà înşelaţi. Să facem pe oameni să vadă vieaţa în lumina acelui ideal şi să răspândim razele lui pline de căldură în întu-

nerecul și înghețul din inimile lor. Să fim sămânătorii harnici, cari samână întru nădejdea rodirii. Poate că unele săminţe vor fi călcate în picioare de oameni, altele vor fi înecate de spini şi iarăşi altele abià vor încolţì şi se vor uscà, dar totuş vor fi multe și de acelea cari vor cădeà pe pământ bun și vor aduce roade îmbelşuate. Bucuria de acestea din urmă te va răsplătì şi pentru osteneala avută cu celealalte. Să ai însă răbdare până ce cresc roadele, căci nici sămănătorul nu seceră îndată ce a sămânat. Împărăţia lui Dumnezeu încă creşte încetinel, ca grăunţele de muştar, din care se desvoaltă cu timpul arborele puternic. Nu te ferì de greutăţi, căci cu cât vor fi mai mari greutăţile ce le-ai învins, cu atât şi bucuria învingerii îţi va fi mai deplină. Cel ce aprinde focul — zice o cuvioasă femeie creştină — întâi să îneacă cu fum şi lăcrămează, dar pe urmă capătă lumină şi căldură; tot astfel și cel ce vrea să aprindă în sine și în alţii focul cel sfânt al vieţii creştinești, trebue să sufere neplăceri şi să treacă prin greutăţile începutului.

Dacă simţi că ai obosit și că-ţi slăbesc puterile în mijlocul lucrării tale, intră în cămara ta de rugăciune și de meditaţie, stai acolo de vorbă cu Dumnezeul tău, și vei ieșì cu puterile din nou întărite. Deschide cartea adevărului vieţii, Sf. Scriptură, și-ţi adapă sufletul din izvoarele ei curate și dătătoare de putere. Întăreşte-te cu dumnezeiasca ei teologie, pe care ai s'o reprezinţi prin credinţa și vieaţa ta în mijlocul oamenilor. Fă slujba apostolului, dar câştigă-ţi și credinţa apostolului. *Preoţia apostolat este.*

Cu aceste cuvinte se apropie de tine, iubite cetitorule, «Revista Teologică» şi în acest an nou. Ea ştie greutăţile şi năcazurile cu cari ai să lupţi în chemarea ta, mai ales în acest an, şi tocmai de aceea vine la tine cu vorbe de îmbărbătare. Nu vine ca să dea lecţii şi porunci, ci ca să stăm de vorbă unii cu alţii și să ne sfătuim în trebuinţele noastre mari şi multe. Vine cu dragoste de binele nostru al tuturora, și cu aceiaş dragoste cere să fie primită.

Redacţia «Revistei Teologice».

ANUL NOU.

Suntem la marginea unui an care trece şi a altuia care începe. Trecutul îl privim totdeauna cuprinşi d'un simţământ de întristare; căci acest trecut formează o parte din viaţa noastră care nu mai este. Nefericitul se împărtăşeşte din acest simţământ împreună cu fericiţii lumei. O nenorocire ne loveşte, se depărtează de noi, trece în stare de amintire, amărăciunea ei dispare, mai rămâne uneori din ea ceva, ce poartă pecetea unei dulci melancolii. Cu timpul trecut nu este tot astfel; el inspiră în mod firesc un regret. Pentruce oare? Nu cumva, pentrucă privim lucrurile într'un mod prea superficial, sau după cum ar zice apostolul, într'un mod *sensual?* Vremea nu duce cu ea, decât ceeace e din domeniul ei, ceeace e vremelnic; dar nu cele trecătoare constituesc substanţa fiinţei noastre şi a vieţii noastre. Sufletul nostru, cu toatecă lucrează în timp, n'are să'ndure din parte'i nici o înrâurire distructivă; el e destinat să trăiască în vecii vecilor. Acest adevăr e tot aşa de vechiu ca şi lumea, dar pentru aceea nu ni se pare de prisos a-l repeţi. Noi suntem în veacul când axioamele sunt adeseori contestate de omul de rând, fără învăţătură, tot aşa ca şi de filozoful sceptic. Pentru unii şi pentru alţii timpul trecut constitue o nenorocire, ce nu mai poate fi reparată; dar creştinul are cugetări mai înalte; privirea lui se'nalţă către Dumnezeu pentru a-i mulţumì de existenţa, ce i-a dăruit-o în decursul celor trei sute şasezeci şi cinci de zile, cari s'au scurs. Recunoştinţa i se sporeşte, dacă îşi aduce aminte de darul dumnezeesc, ce i s'a acordat pentru desvoltarea vieţii sale spirituale. El încearcă recunoştinţa cea mai adâncă, cugetându-se că solicitudinea Provedinţei a fost faţă de el admirabilă şi completă, ca şi când el ar fi singura creatură a lui Dumnezeu.

Cu toate acestea se găseşte un subiect de tristeţe în trecut; acesta este, că el poartă o mărturie împotriva noastră, dacă n'am fost vrednici de îngrijirea plină de dragoste a Provedinţii, dacă nu ne-am folosit îndeajuns de mijloacele de mântuire, pe cari ni le-a oferit Mântuitorul nostru.

Pentru ingrat şi vinovat, anul cel trecut se compune din trei sute şasezeci şi cinci de martori grei! Mai rămâne după aceasta vr'o nădejde d'a nu fi osândit? Da, de sigur, mai rămâne una:

bunele intenţiuni nerealizate din cauza slăbiciunei omeneşti uşurează transgresiunile noastre; o părere de rău plină de umilinţă le mai atenuă greutatea împovărătoare; graţia supremă a Răscumpărătorului nostru poate şterge sentinţa. Să ascultăm în această privinţă dulcile şi mângăietoarele cuvinte ale sf. Ioan: «Iubiţii, mei, acestea scriu vouă, ca să nu păcătuiţi, şi de va păcătuì cineva, Mângăitor avem cătră Tatăl pre Isus Hristos cel drept. Şi acesta este curăţire de păcatele noastre, şi nu numai de ale noastre, ci şi de ale a toată lumea». (I Ioan, II, 1, 2.). —

Ce ne promite anul care începe? Întrebare firească, care-i în inima şi pe buzele la toată lumea. Pentru un creştin răspunsul nu-i aşa de greu: anul cel nou ne făgădueşte aceiaş bunătate, aceiaş protecţiune, aceiaş îngrijire, purtare de grijă afectuoasă din partea lui Dumnezeu, ca şi'n anul care tocmai acum întră în sinul veşniciei. Întăriţi pe acest adevăr, ce ne mai impoartă mărunţişurile vieţii şi vicisitudinile exterioare? Să intrăm cu încredere în anul ce ni-l acoardă Provedinţa dumnezeească.

Arareori ne punem aceastalaltă întrebare: «Ce făgăduinţe facem noi anului celui nou?» Dacă noi avem o intenţiune firmă şi hotărîtă să ne întărim şi curăţim credinţa, dacă facem voturi sincere «de a ne desbrăcà de omul cel vechiu, şi să ne îmbrăcăm întru cel nou» (Col. III, 9), dacă noi avem să ne scăpăm de «vechiul aluat al Fariseilor şi al Saducheilor, de ipocrizie şi necredinţă» (Mat. XVI, 6); dacă noi vrem să ducem o vieaţă creştină, «să iubim pe Dumnezeu şi pe deaproapele»; atunci anul cel nou, cu ajutorul lui Dumnezeu, va aduce roade bune şi nu va fi pierdut pentru eternitate; el va fi un an cu adevărat *bun* şi cu adevărat *fericit*.

Întrarea într'un an nou este aşa de solemnă, încât toate confesiunile creştine au rugăciuni particulare pentru această împrejurare. Cele, cari se practică în Biserica soborniceească răsăriteană nu sunt cunoscute în Apus, cu toate că ele merită să fie din mai multe consideraţii. Noi vom aduce unele din ele pentru a încheià aceste reflexiuni:

Dupăce s'a cântat psalmul LXV, în care Provedinţa lui Dumnezeu faţă de natură şi faţă de om e descrisă în chip aşa de admirabil, păstorii şi credincioşii adresează lui Dumnezeu următoarele rugăciuni:

«Pentruca bineprimite să fie rugăciunile noastre şi să ierte nouă toate greşalele cele de voie şi cele fără de voie, din răutate făcute de noi în anul trecut, Domnului să ne rugăm.

«Pentruca să alunge dela noi toate patimile cele stricătoare de suflet şi obiceiurile cele corupte şi să sădească frica sa întru inimile noastre spre împlinirea poruncilor lui, Domnului să ne rugăm.

«Pentruca să înoiască duhul cel drept în interiorul nostru şi să ne întărească întru credinţa ortodoxă şi să ne facă grabnici spre lucrarea faptelor celor bune şi spre împlinirea tuturor poruncilor lui, Domnului să ne rugăm.

«Pentruca să răpună toate eresurile şi desbinările şi să plânteze pretutindene dreapta credinţa şi evlavia, şi să întoarcă la cunoştinţa adevărului său pre toţi cei depărtaţi de la credinţa cea dreaptă şi să-i unească cu sfânta Biserica sa cea ortodoxă, Domnului să ne rugăm.

«Pentruca să binecuvintezi cu bunătatea ta cununa anului ce a sosit şi să domoleşti întru noi toate vrăjmăşiile, nerânduelele şi luptele lăuntrice şi să ne dai pace, dragoste tare şi nefăţarnică, armonie binetocmită şi viaţa virtuoasă, rugămu-te atotbunule Doamne.

«Pentruca să pomeneşti sfânta Biserica ta, să o întăreşti, să o împuterniceşti, să o răspândeşti şi să o împaci şi să o păzeşti în veci nevătămată de porţile iadului şi neînvinsă de toate cursele vrăjmaşilor celor văzuţi şi celor nevăzuţi, rugămu-te atotţiitorule Stăpâne».[1]

După Ab. Youssouff. Traducere de ***I. Beleuţă.***

Chiar şi sentimentele cele mai nobile degenerează câte odată, căci sunt şi de acei oameni, cari compătimesc pe ucigaşi, nu atât pentru păcatul lor înfiorător, ci mai mult, pentrucă din cauza aceluia au căzut în prinsoare ori au fost executaţi, întocmai ca şi aceia, la cari li-e milă de uliu, că n'a putut prinde puiul de lângă cloşcă şi a rămas flămând.

G. Hango.

---

[1] Vezi «Rugăciunea la anul nou» în molitvelnicul cel mare al Bisericii soborniceşti răsăritene.

F. Thomas.

CHESTIUNI VITALE.

Avem un suflet?

Mai e ceva în om afară de materie: e ceva nematerial, permanent, totdeauna prezent, independent de materie: acest ceva e sufletul.
Claude Bernard.

Una din cele dintâi chestiuni vitale, care se impun spiritului omenesc e desigur și aceasta: Există sau nu suflet? Presupunem că sufletul nu e decât o iluzie. Atunci pentru om nu mai există nici o chestiune vitală. La ce să ne mai pierdem timpul vorbind de o lume spirituală sau morală, de Dumnezeu și de vieața viitoare? E mult mai bine să ne punem toate puterile spre a ne bucurà cât mai mult posibil de existența actuală, înainte de a dispăreà în noaptea mare a neantului.

În toate timpurile, omul a crezut instinctiv în existența sufletului. Această concepție adesea nu e decât rudimentară. Totuș ea este în acelaș timp permanentă și savanți mari, oameni de geniu și-au consacrat vieața lor întreagă spre a o apărà. Trebuesc — îmi pare — motive prea puternice spre a înlăturà o idee așa de universal admisă, și a te pune astfel în contrazicere cu marea majoritate a oamenilor.

De mulți ani, fizicianii ne vorbesc de un corp, pe care nu l-au văzut niciodată, cu toate sforțările ce și-au dat pentru aceasta, în care cred totuș în mod foarte sigur și pe care-l numesc eter. Sunt așa de siguri de existența lui încât tratează ca ignoranți, înapoiați, pe cei cari n'o admit. Știți cum au ajuns la acest ceva, pe care nu l-au văzut niciodată? Pur și simplu constatând o mulțime de fenomene naturale, imposibile de explicat altfel. Observau în toate zilele lumina, căldura, electricitatea și nu găsiau nicăiri explicarea acestor fenomene. Însfârșit, după multe cercetări, ajunseră la convingerea că toate proveniau din mișcarea cea mai variată a unui element subtil, răspândit pretutindeni, chiar în corpurile cele mai opace, chiar în spațiurile interplanetare. Acest element, încă odată, nimeni nu l-a văzut, dar existența lui explicà foarte bine aceea ce observațiunea constată de mult timp. Ipoteza eterului se potriveà așa de bine cu descoperirile științifice, încât îndată lumea savantă întreagă îl admise ca o siguranță. Vai celui ce și-ar fi permis să aibă îndoieli sub pretext că-i e greu să creadă în ceva invizibil! Astfel știința fizică modernă, cu descoperirile ei minunate, știința care are drept metodă de a nu primì decât ceeace se poate controlà și cântarì,

se bazează totuş pe ipoteza unui element invizibil. Ea crede în ceva invizibil şi e constrânsă să creadă într'ânsul sub pedeapsa de a se negà pe ea însăş.

N'am nici o obiecţiune în admiterea existenţii eterului: găsesc ideea foarte frumoasă şi mă plec înaintea verdictului ştiinţei. Pretind numai acelaş drept pentru invizibil — în lumea spirituală.

Constat, într'adevăr, fenomene de ordinea aceasta în vieaţa fiecăruia, într'a mea proprie mai ales. Aceste fenomene diferă în chip esenţial de acelea, pe care le produce activitatea mea fizică. Nu ştiu cum să le explic prin observarea lumii materiale: n'am dreptul să fac la rândul meu o ipoteză, ipoteza unei forţe nevăzute, numite suflet? Numele, dealtminteri, puţin mă interesează.

Comparaţia pe care o stabilirăm între această teorie a eterului şi fenomenele spirituale nu e decât o analogie care, într'o zi nu va mai fi poate tot aşa de adevărată ca acum, dacă, spre exemplu, s'ar izbutì, cu ajutorul unor instrumente puternice, să se observe şi să se dovedească existenţa eterului. Nu tot aşa e cu sufletul, a cărui existenţă numai observarea internă o poate constată. Ipoteza sufletului lămureşte în orice caz o mulţime de probleme imposibile de rezolvat. Ea are încă folosul de a se urcà la origina omenirii cugetătoare, pe când ideea eterului e foarte recentă. În sfârşit, această ipoteză mă mulţumeşte şi mă face mai bun. De ce n'aş aveà dreptul s'o cred întemeiată. Nu cer nimic mai mult decât cere ştiinţa. Orice ştiinţă demnă de acest nume, orice ştiinţă care nu vine cu idei «à priori», trebue să dea ipotezei mele dreptul cerut, şi să respecte sufletul meu, pentruca şi eu să respect eterul ei.

Am spus că în vieaţa mea, în vieaţa oricărui om, constat două feluri de fenomene: fenomene care se referă la corp, numite fiziologice, şi fenomene care nu se referă la corp, pe care le numesc psihologice, atât cei ce cred în suflet cât... şi cei ce nu cred. Cele dintâi provin din simpla funcţionare a organismului fizic; aşa e respiraţia, circulaţia sângelui, digestiunea, pe care le pot constată şi la alţii şi la mine. E deajuns pentru asta să mă servesc de simţurile mele, în vederea unei observaţiuni cu totul exterioare. Fenomenele psihologice, din contră, nu pot fi constatate şi studiate decât printr'o observaţiune interioară, prin ceeace se numeşte conştiinţă, care e ca o privire îndreptată spre interior. Simt, spre exemplu, o ură adâncă pentru cineva. Această ură se va puteà arătà în afară prin vorbe sau lovituri, îşi are totuşi sediul şi punctul de plecare în interiorul meu, nu în corp, ci în altceva. Observarea interioară e aşa de reală, încât un filozof al anticităţii, Democrit, pusese să i se scoată ochii

spre a se cunoaşte mai bine pe sine însuşi. Cuvântul conştiinţă redă această idee, căci literal înseamnă ştiinţa de sine, cunoştinţa de sine.

Cu aceste două categorii de fenomene constatate, putem procedà în două chipuri: ori să le derivăm unele dintr'altele şi chiar să le idendificăm, cum face materialismul, ori să recunoaştem şi să menţinem deosebirea lor, crezând în existenţa unui suflet, cauza fenomenelor de a doua categorie, alături de corp, ca origină a celor dintâi.

Iată într'adevăr ce ne spune materialismul: În univers nu există decât forţă şi materie, într'o perpetuă mişcare. Fenomenele psihologice sunt, deci, de aceiaş natură ca celelalte: forţe şi materie în mişcare. Creerul secretă gândirea după cum stomacul secretă sucul gastric. Intr'acestea nu e nimic nou. Spre a produce fenomenele — zise spirituale — cum e fenomenul gândirii, sentimentul voinţii, sunt de ajuns numai condensaţiile diferite ale moleculelor creerului. Se va ajunge treptat, treptat, să se localizeze în creer toate manifestaţiile conştiinţii. Sub scalpelul fiziologistului se va sfârşì prin a se găsì orice activitate a omului. Sufletul seamână cu spuma formată în vârful unui val. Dacă valul dispare, spuma dispare şi ea. E tocmai ca acordul, mai mult sau mai puţin armonios, care provine dela un instrument de muzică: stricaţi instrumentul şi acordul încetează imediat. Cu alte cuvinte, sufletul nu e decât o rezultantă a funcţiunilor corpului. El nu e nimic în sine însuş şi dispare îndată ce încetează aceste funcţiuni.

Se înţelege, că n'am pretenţia de a răsturnà teoriile materialiste. Vreau numai să fac apel la bunul simţ, care foarte adesea este adevăratul simţ.

Nimeni nu neagă, se înţelege, unirea intimă, strânsă, dintre suflet şi corp, nici pe cea care există între cele două şiruri de fenomene constatate adineaori. E foarte adevărat că boala corpului aduce cu sine în general un fel de slăbire morală. Nu poţi atinge corpul, fără ca să atingi şi sufletul. Toţi ştim din experienţă că o sănătate bună predispune la un temperament vesel şi viceversa. Ştim deasemenea că vârsta, sexul, clima exercită o adâncă influenţă asupra fenomenelor psihologice; că un narcotic oarecare, alcoolul spre exemplu. luat în prea mare cantitate paralizează creerul şi poate suprimà activitatea spirituală. Dacă se produce o leziune în aceasta, inteligenţa poate să se întunece şi să facă loc nebuniei.

Toate acestea se constată prin experienţe zilnice, dar contrarul nu se arată mai puţin evident: moralul influinţează cel puţin tot atât de mult asupra fizicului ca şi fizicul asupra moralului. Corpul e sub dependenţa unei forţe morale, a cărei influenţă o

sufere vrând nevrând. Cutare emoţiune, cutare chin, cutare bucurie de natură spirituală poate aveà un efect asupra corpului şi, toţi doctorii, chiar cei materialişti, ştiu foarte bine să facă apel la moralul bolnavului lor spre a produce în organismul lui o reacţiune salutară.

De altă parte, de câteori nu se întâmplă că corpul pare paralizat, aproape mort, pe când sufletul îşi păstrează deplina cunoştinţă! De câteori muribunzii nu şi-au găsit deplina cunoştiinţă a fiinţei lor, când corpul lor nu mai erà decât ruină! Işi pot exprimà atunci voinţa lor supremă cu o luciditate perfectă. Se cunosc, de asemenea, cazuri de catalepsie, care ne oferă exemple curioase de manifestări psihice într'un corp adormit. Se spune că un domn de o vârstă oarecare, celibatar, căzuse într'o stare de catalepsie complectă. Moştenitorii săi, adunaţi în jurul patului îl credeau mort şi vorbiau chiar de bogăţia, în posesiunea căreia aveau să intre în curând. Bolnavul auzià totul, deşì erà incapabil de a face vre-o mişcare. Păstrându-şi toată luciditatea spiritului, luă hotărîrea fermă de a se căsătorì, dacă s'ar însănătoşà. După câtva timp se căsătorì într'adevăr şi moştenirea dorită trecù la copii, pe care-i avù din această căsătorie târzie.

Ştiu că mi-ar puteà cinevà explicà acest fenomen prin localizările cerebrale, zicând că anumite părţi ale creerului erau paralizate, pe când altele nu erau. Se poate: şi totuşi mi-e greu să pricep cum un corp, care nu mai funcţionează, mai poate aveà încă o astfel de vitalitate spirituală, dacă nu e pătruns de un principiu superior, care se chiamă suflet.

Tot aşa e şi cu fenomenele referitoare la extinderea simţurilor peste marginile corpului, precum telepatia, îndoirea eului; cred că materialismul nu va reuşì niciodată să le explice fără ipoteza unei forţe psihice, independente de corp.

Această îndoire (dedublare a eului), de care ni se vorbeşte, poate, ce e drept, să fie uitată ca negaţiune a eului unic, dar ar puteà servì tot aşà de bine spre a dovedì că alăturea de corp există un alt element, de ordine superioară.

Observarea acestor fapte, care uşor se pot înmulţì, mă duce deci la concluzia că în fiecare din noi există un principiu activ, care nu poate fi produsul pur şi simplu al vibraţiunilor materiei, deşì e strâns unit cu aceasta. Filozofia şi bunul simţ popular numesc acest principiu: suflet. Sufletul, dar, este totalitatea tuturor facultăţilor, pe care nu le cunoaştem decât printr'o observare interioară. E o putere ascunsă, un principiu activ şi prea real, care ne ajută să înţelegem o mulţime de fenomene interioare constatate în toate zilele.

Sufletul acesta e cel care vede, aude, iubește, sufere etc. Ochiul meu luat izolat n'are facultatea de a vedeà, nici urechea pe aceia de a auzì. Ochiul, urechea, sunt ferestre, cari lasă să ajungă până la creerul meu anumite mișcări, pe cari le numesc: râs, auz. La rândul său, creerul n'ar percepe nimic, dacă n'ar fi instrumentul unui principiu activ, care formează eul psihic: căci creerul e compus din molecule analoage cu acelea ale ochiului și urechei. Materia în sine e inertă. Ea n'are nici o spontaneitate. Cum ar puteà ea să aibă spontaneitatea cugetării, a sentimentului, a conştiinţei? Cum ar funcţionà, spre exemplu telegraful, dacă ar fi singur, lăsat în propriile lui forţe? Aparatul telegrafic cere, în chip absolut, un agent, care să judece și care să dea depeșa și un altul identic care s'o primească. Intre cei doi agenţi activi, n'avem, ce-i drept, decât o serie de mișcări vibrătorii, combinaţiuni chimice care se efectuează dela sine, orbește, în chip fatal. Incă odată, însă, trebue ca aceste mişcări să aibă un punct de plecare și unul de sosire. Fiecăruia din aceste puncte îi trebue un agent înzestrat cu inteligenţă. Acoperiţi o ţară cu aparate telegrafice: dacă nu e nimeni care să le utilizeze, nu vor servì la nimic. Şi totuş elementele care le compun nu diferă în esenţa lor de moleculele cerebrale. Sunt foarte adevărate cuvintele unui filozof din Geneva: «Dacă materia ar existà singură, materialismul n'ar existà» [1]

Vorbeam adineaori de un instrument de muzică: e evident că, odată sfărâmat, nu mai dă nici un sunet. Totuş nu ştiu dacă acest instrument ar cântà singur. În mod necesar trebue un artist, mai mult sau mai puţin distins, ca să cânte cu el; alminteri rămâne mut. Creerul singur nu va produce nimic mai mult: nu produce nimic, nu cugetă, nu simte, nu vrea, decât dacă e utilizat de o ființă inteligentă, sensibilă, înzestrată cu voință, adică de un suflet.

Dealtminteri, dacă toată activitatea mea fizică e rezultatul mişcării moleculelor cerebrale, aş vreà să mi se explice cum se face că formez o ființă unică, identică cu ea însăşi..., pe măsură ce anii se scurg... Căci la urma urmei corpul se reînoește la fiecare 7 ani. La fiecare șeapte ani avem o piele nouă, ba poate chiar într'un timp mai scurt. Corpul nostru e într'o continuă prefacere, moleculele se unesc și se deslipesc unele de altele neîncetat şi natural că cele ale creerului sufăr aceleași transformări. Cum se face că eu rămân necontenit acelaș, că sunt un tip pe care-l cunosc acei ce mă ştiu, înzestrat cu anumite calităţi și cu anumite lipsuri, având chiar curiozităţile mele pe care vai! timpul nu le

---

[1] M. E. Naville.

face să dispară, ba, din contră, le accentuează din ce în ce mai mult? Dacă eul meu nu e decât o mișcare a moleculelor creerului, ași vreà să mi-se aräte moleculele care-l compun. Sunt multe, veți zice, de ce să excluzi pe unele? Astfel, dar, eul meu e format dintr'o mulțime infinită de părți mici, e dar multiplu? Dar eu observ tocmai contrarul. Mă știu o ființă unică, am conștiința unității mele și această unitate nu se poate înțelege de cât dacă există, de asemenea, un principiu unic răspândit în toată ființa mea și pe care-l numesc suflet.

Această permanență a eului în mijlocul transformării moleculelor, făcuse deja pe Claude Bernard să creadă într'o forță conducătoare, care stăpânește orice ființă vie. O asemenea presupunere ne apropie mult de ipoteza sufletului.

Nu, nu, orice s'ar face și orice s'ar zice, trebue să recunoaștem că trecerea dela material la nematerial, dela finit la infinit, dela fenomenele fiziologice la fenomenele psihologice, trecerea dela mișcarea vibrătorie la cunoștiința acestei mișcări, adică, în definitiv, dela corp la suflet, constitue un abis pe care nimic până acum nu l-a putut astupà, vorbind chiar după spusa cugetătorilor imparțiali ca Taine, Tyndall și Dubois-Reymond. Iată, dealminteri, chipul în care se exprimă acești savanți: «O mișcare, scrie cel dintâi, oricum ar fi ea, rotativă, ondulativă ori altcum, nu seamănă întru nimic cu sensația de amar, galben, rece sau de durere. Nu putem schimbà pe nici una din cele două concepțiuni, în cealaltă. Analiza, în loc să micșoreze intervalul care le separă, pare a-l lărgì la infinit».

«Trecerea dela acțiunea fizică a creerului la actele corespunzătoare ale conștiinței e inexplicabilă, zice al doilea. Abisul, care desparte aceste două clase de fenomene nu va puteà fi trecut niciodată de inteligență».

«Când, la începutul vieții animale pe pământ, zice al treilea, ființa cea mai simplă simțì pentru prima dată un sentiment de bunăstare sau de neplăcere, un abis nestrăbătut se deschise»...

Noi nu cerem atât de mult: cuvântul deosebire, diferențiere ne-ar fi fost deajuns. Să luăm cuvântul abis, fiindcă-l întrebuințează savanții. Iar cititorul va mărturisì că atunci când un abis de nepătruns separă două lucruri, acele lucruri trebuie să fie diferite. Aceasta e un adevăr evident.

Și acum să precizăm mai mult și să vedem câteva din manifestările sau activitățile acestui suflet, pe care l-am întrevăzut prin observarea internă. Aceste activități sunt nenumărate. S'au clasat sub trei rubrice: rațiune, sentiment, voință. Această clasificare nu e desăvârșită. E însă prea cunoscută și prea comodă, pentru a nu o adoptà și noi aci.

Zic mai întâiu raţiunea. Omul, oricare ar fi el, are o raţiune, o inteligenţă care-i permite să gândească şi să cugete. Evident că această inteligenţă variază mult dela un individ la altul. În vârful scării avem de sigur pe oamenii de geniu, chemaţi să descopere, spre a le cugetà din nou, gândurile lui Dumnezeu şi care prin cercetările lor stăruitoare, descopăr legile cantităţilor infinit de mari şi infinit de mici din univers. Dovadă astronomul francez Le Verrier care presupuse prin calcul existenţa unei planete, la o depărtare extraordinar de mare de pământ, numai pentrucă observase că o altă planetă erà supusă la variaţii până atunci inexplicabile. Dupăce el determinase poziţia astrului ipotetic, un astronom din Berlin îşi îndreptă luneta, cu o lună mai târziu, în direcţia indicată de Le Verrier şi descoperì acel astru.

E oare posibil ca moleculele de fosfor, azot şi carbon puse în mişcare înapoia cutiei craniene a lui Le Verrier, să fi putut produce o descoperire aşa de minunată? Ce credinţă în minuni trebue să avem spre a o admite!

Dacă creerul ar produce totul, ar trebuì să fie cu atât mai gros, cu cât inteligenţa e mai superioară. Dar, nu se întâmplă totdeauna aşa. Se spune că elefantul şi balena au un creer mult mai mare ca al omului; cum se face atunci că ele nu l-au întrecut încă în cercetările ştiinţifice? Se pare, de altă parte, că ceeace formează mai ales materia este fosforul şi s'a constatat că peştii au mult fosfor în carnea lor... Păcat pentru materialism, că acest animal cinstit e văr primar cu stridia!

Trec la sentiment şi constat şi acì o mulţime de activităţi aproape nenumărate. E nesfârşită scara, care pleacă dela sensaţiuni, mai mult sau mai puţin josnice, spre a se ridicà până la sentimentele cele mai nobile şi mai generoase. Iubirea începe oarbă şi inconştientă, şi ajunge apoi la manifestări, care mişcă şi pe cei mai nesimţitori de metamorfoze măreţe; sufere, spre exemplu, instinctul părintesc când, desvoltându-se din fiinţă în fiinţă, ajunge la acea iubire desinteresată, adâncă, divină, care dă naştere tuturor devotamentelor şi sacrificiilor? Şi toate acestea sunt numai produsul combinaţiunilor chimice şi al vibraţiunilor moleculare? Dar dacă totul ar fi materie, nu înţeleg cum am puteà admirà până la lacrimi o acţiune eroică: un om oarecare spre exemplu, care, uitându-se cu totul pe sine însuş, nu se mai gândeşte decât să se sacrifice pentru aproapele. Ca să se producă asemenea fenomene, trebuie altceva, decât moleculele materiei în mişcare. Trebue un principiu activ, trebue un suflet simţitor.

Chiar în domeniul sentimentului, până la ce înălţimi nu se poate ridicà omul prin iubirea frumosului în artă? Pictura, sculptura, muzica, ce izvoare de inspiraţie capabile de a-l transportà

deasupra pământului, mult mai sus chiar decât sine însuş! Poate exprimà lucruri, pe care cuvântul nu le poate redà, şi toate acestea să fie produsul vibraţiunilor moleculare? Toate acestea n'au altă cauză decât combinaţiunile chimice ale atomilor, cari, luaţi izolaţi, sunt cu totul inconştienţi şi inerţi?

Dar n'am isprăvit. Trebue să spunem câteva cuvinte şi despre ceeace caracterizează pe om mai mult decât raţiunea şi sentimentul. Vreau să vorbesc despre voinţă, care constitue fondul fiinţei omeneşti. Dacă luăm scara fiinţelor, dela origina lor, dela prima celulă, observăm o desvoltare progresivă a acestei facultăţi. Oarbă şi inconştientă la început, o simplă forţă la punctul de plecare, o vedem transformându-se gradat, apropiindu-se din ce în ce mai mult de voinţa conştientă, printr'o mulţime de trepte, aproape nenumărate, până când devine voinţa omenească, adică o forţă înzestrată cu libertate şi conştiinţă, o putere care se determină dela sine într'un sens sau altul, putând mai ales să aleagă între bine şi rău.

Ştiu că s'a contestat prea adesea omului libertatea. I s'a negat chiar. S'a pretins că omul nu e decât o maşină supusă unor forţe oarbe, dela care nu se poate sustrage. Dar oricine cugetă, vede că aceste pretenţiuni sunt prea exagerate, că, dacă libertatea noastră e restrânsă (adesea din greşala noastră), ea nu e mai puţin reală, şi se poate desvoltà în chip extraordinar sau se poate micşorà tot atât de mult şi aproape să dispară, după întrebuinţarea pe care o face omul. Altfel n'am puteà înţelege pentruce dreptatea omenească şi dreptatea divină consideră ca vinovat şi responsabil pe un om care face rău, n'am puteà pricepe de ce tribunalele pedepsesc pe omul, care dă o lovitură de cuţit aproapelui său, şi nu pedepsesc cuţitul care a făcut rana, fiindcă omul şi cuţitul nu sunt mai liberi unul decât altul.

Cât e de strigătoare inconsecvenţa acelui profesor materialist care, după ce făcuse o lecţie măreaţă contra libertăţii omeneşti, se supără îndată contra unui confrate care-l atacă într'un articol de jurnal şi-i intentează un proces, spre a-l învăţà să-şi modereze cuvintele.

E uşor să suprimi responsabilitatea omului. Dar lucrând astfel, închizi ochii faţă de o mulţime de fapte pozitive — ceeace nu e ştiinţific — şi te arunci pe un drum din cele mai periculoase, al cărui sfârşit fatal, materialiştii cei dintâi l-ar deplânge. Cu toate teoriile moderne, omul se simte responsabil. Aceasta e o convingere intimă, profundă care nu i-se va răpì uşor şi această convingere implică în chip necesar libertatea sa.

Dar, în adâncul acestor fenomene ale voinţei, libertăţii şi responsabilităţii, găsesc un altul, care le rezumă pe toate, care e

sinteza celorlalte, şi acesta e fenomenul conştiinţei, sau mai de grabă conştiinţa morală, care e conştiinţa de sine ca fiinţă morală, adică dependentă de o autoritate superioară, suverană şi obligată în chip lăuntric a o recunoaşte şi ascultà.

Orice fiinţă omenească, chiar cea mai ignorantă şi cea mai degradată, a auzit în lăuntrul său această voce misterioasă, plecând din ultimile adâncimi ale fiinţei sale, independentă de el, suverană, absolută, care se numeşte conştiinţa morală. Ea este aceea care, în faţa unei acţiuni bune, imprimă fiinţei umane o impulsiune uneori irezistibilă. Ea este aceea care blamează sau aprobă, conform purtării sale şi care poate însoţì această blamare cu suferinţe morale intense sau această aprobare cu o bucurie nespusă. Ea este aceea care-l face să întrevadă durerile infernului sau fericirile ceriului. Omul îi poate impune tăcere în anumite momente. Ea însă îşi reia în alte cazuri suveranitatea sa absolută, turburându-l cu atât mai mult, cu cât va fi fost mai mult redusă la tăcere. Conştiinţa morală poate aveà tot felul de trepte de desvoltare, ea poate fi călăuzită rău, greşit chiar, totdeauna însă ea rămâne, în fond, sentimentul unei obligaţiuni superioare, căreia trebue să se supună sau să piară.

S'a vorbit, e drept, spre a i se explicà origina, de ereditate, de înclinare, de mediul încunjurător. Evident, toţi aceşti factori pot influenţà asupra conştiinţei morale, care poate varià, e drept, după împrejurări. E vorba de însuş faptul conştiinţei, adecă de sentimentul obligaţiunii, care se află în orice om, chiar la sălbatici. Stanley fù întrebat într'o zi dacă piticii din pădurile neumblate din centrul Africei cunoşteau încă acest sentiment. «Desigur, răspunse ilustrul călător: Fiecare se emancipă pe el însuş, de sub această lege a datoriei, dar n'ar emancipà niciodată pe aproapele său, pe care-l priveşte pe deplin obligat faţă de el».

Oricare ar fi explicarea, care se dă originii faptului conştiinţei, singură materia pusă în mişcare, supusă cercetărilor celor mai minuţioase ale microscopului şi scalpelului, nu ne va face să înţelegem niciodată aceste patru lucruri, intim legate şi existenţe în orice om: voinţa, responsabilitatea, libertatea şi conştiinţa morală.

Dacă am insistat aşa de mult asupra facultăţii a treia a sufletului, voinţa, am făcut-o fiindcă ea e mult mai importantă, ea pune pe om pe un plan cu mult superior animalului.

Recunosc că, cea mai mare parte din argumentele, de care m'am servit spre a dovedì existenţa sufletului, pot fi aplicate şi la animal, şi, dacă sunt recunoscute ca drepte, trebue să concludem că şi animalele au un suflet. Şi de ce nu? Dar despre aceasta vom vorbì cu altă ocazie. Deocamdată vom spune numai

că, dacă animalul are un suflet, acest suflet este absolut inferior, rudimentar, mai ales în ceeace priveşte voinţa, şi nul, relativ la conştiinţa morală. Animalul nu e liber. El n'are altă conştiinţă decât instinctul şi nu poate să deosebească binele de rău. N'are dar responsabilitate. Sufletul nu devine responsabil decât atunci când, unit cu spiritul, care e un dar nou al Creatorului — iese din starea embrionară, spre a luà conştiinţă de sine însuş devenind uman, adecă spiritual.

Dar, ca să revenim la om, din cele ce preced, mi se pare că la definiţiunea sufletului, dată adineaori: «Totalitatea facultăţilor de care suntem informaţi prin observarea interioară» trebue să adaugăm şi pe aceasta, care o complectează, precizând-o: Sufletul e o voinţă înzestrată cu inteligenţă, sentiment şi conştiinţă, sau o voinţă conştientă care cugetă şi simte. Această definiţie nu e suficientă spre a ne face să înţelegem perfect de bine ce e sufletul. Acesta va rămâneà un mister pentru mult timp, pentru totdeauna poate. E mai uşor să-ţi simţi sufletul decât să-l demonstrezi, dar, cel puţin, definindu-l astfel suntem mai aproape de adevăr, decât dacă l-am negà sub pretext că ne scapă, căci această definiţie ţine seamă de fenomene psihologice separate de celelalte, printr'un abis nepătruns, cum spune Tyndall şi Dubois-Reymond.

Aş mai puteà cità mărturiile oamenilor competenţi, prea competenţi, care afirmă fără şovăire existenţa sufletului în acelaş sens, ca cel de care vorbii şi în special mărturia celui mai competent dintre toţi — Isus Hristos — a cărui autoritate în aceste materii nimeni n'o va negà, oricare ar fi de altfel ideia metafizică, pe care ar aveà-o cineva asupra acestui subiect. Vreau mai bine să rămân aici şi să termin prin două observaţii practice.

Prima e că există un număr destul de mare de oameni, savanţi mai ales, materialişti în teorie, cari trăesc în contrazicere directă cu teoria lor. Ei sunt foarte cinstiţi, morali, devotaţi şi în unele cazuri n'ar şovăì să-şi sacrifice interesele lor personale cele mai scumpe, să se sacrifice pe ei înşişi chiar pentru binele semenilor lor.

Zic că răstoarnă în practică ceeace afirmă în teorie, căci niciodată moleculele corpului lor, dacă ar fi singure, n'ar puteà produce o asemenea vieaţă.

A doua observaţie se raportă, din contră, la o mulţime de oameni foarte puţin cinstiţi, cari sunt materialişti (poate fără să fi cugetat vreodată la materialismul teoretic) numai spre a-şi puteà satisface pasiunile sensuale, fără a fi împiedecaţi de nimic. Sclavi ai plăcerilor lor, îşi neagă sufletul şi calcă în picioare vocea conştiinţei numai cu scopul de a urmà instinctele lor trupeşti. Joc

periculos, prin care riscă foarte mult să nimicească ceeace constitue adevărata lor valoare: sufletul înzestrat cu conştiinţă, afară numai de cazul când ar preferà să spună cu Büchner, în cartea sa întitulată: *Forţă şi materie:* «Libertatea omenească e un non sens. Numai ignoranţa poate fi aşa de îngâmfată spre a vorbì de liber arbitru şi conştiinţă. Iubirea, ura, omorul, crima, ipocrizia sunt urmările necesare ale unor combinaţiuni ale creerului. Totul e permis omului spre a-şi satisface inclinaţiunile naturale. A activà reînoirea materiei, a produce în chip abundent fosfor, mâncând şi bând bine, — iată scopul existenţei»...!

Şi în urmă? Imposibil de răspuns la această chestiune. Să mărturisim cel puţin că o asemenea concepţiune despre vieaţă nu e de loc liniştitoare pentru societate. Are ea cel puţin meritul de a satisface raţiunea?

Las pe cetitor să spună...

Dim. I. Cornilescu.

DIN COMORILE TRECUTULUI NOSTRU.

— O singhelie din 1798. —

Dăm publicităţii, în cele ce urmează, o singhelie preoţească din veacul XVIII, dată de episcopul de pe atunci al Aradului, *Pavel Avacumoviciu*, (1786—1815), preotului Ioan Popoviciu din «Alşo-Cămpani» — Câmpanii-de-jos din protopresbiteratul actual al Vaşcoului (com. Bihor).

Importanţa ei, — pe lângă aceea limbistică, zace în faptul că este un document, pe cât de uzitat de altfel în practica bisericească, pe atâta şi de rar în forma aceasta de mărturie pentru trecut.

Importanţa acestei singhelii creşte mai ales prin faptul deosebit, că e *românească*, deşi a emanat dela o episcopie cu ierarhi sârbi şi aflătoare în legături de supunere canonică şi administrativă cu biserica sârbească, foarte puternică pe atunci.

Forma românească a singheliei nu ne-ar părea de altfel aşà de surprinzătoare, deoarece, cum aflăm, episcopul Sinesie Jivanoviciu al Aradului dăduse, încă de mai nainte, la 17 Iunie 1762, pastorală în limba română.[1] Iar cu 4 ani mai nainte de datul singheliei noastre, un alt episcop, sârbesc de neam, Gerasim Adamoviciu al Ardealului, dă la 1794 o singhelie românească pentru preotul Avertie Tătulea din «Poarta Branului».[2]

[1] S. Secula: Un memoriu al lui Moise Nicoară, pag. 7.
[2] Dr. Il. Puşcariu: Documente pentru limbă şi istorie I, pag. 166.

Totuș însă, având în vedere caracterul mai pronunțat oficios al atărui act de investitură care este singhelia, redactarea în românește a acesteia ne lasă a deduce că, pe acelea vremuri, ierarhia sârbească a fost de fapt un scut nu numai pentru credința, ci — fie chiar și pe nevrute — și pentru interesele noastre culturale în forma mai puțin impetuoasă a vremii, și că numai mai târziu s'a deslănțuit antagonismul național între noi și sârbi.

Lăsând laoparte reflexiunile pentru luminarea mai deaproape a acestei chestiuni, acì ne revine să adaugem numai atâta, că atari singhelii, deși nu se derivă dintr'un timp așà îndepărtat, totuș sunt foarte rare și ar fi bine dacă preoții noștri ar ispitì după atari și alte documente bisericești pe la descendenții vechilor familii preoțești și să mântuiască, ce pot din ele, pentru istoria noastră bisericească.

Datorința aceasta este cu atât mai mare, cu cât atari documente devin cu atât mai prețioase, cu cât de rare vor fi, dacă adecă vom admite tradiția lăsată nouă de Nicolau Tincu-Velea, (adevărat că cu privire la timpuri anterioare), că singheliile preoților românești, pe cari i-au aflat primii episcopi ai ierarhiei sârbești în funcțiune, au fost condamnate a fi puse în sicrie lângă poseșorii lor și a putrezì împreună cu aceștia în pământ.[1]

În cele următoare se vede textul singheliei dela 1798, transcris cu îngrijire:

Pavelŭ cu Mila lui D(u)mnezeŭ Pravoslavnic Ep(isco)pŭ | Aradului, Jeno(po)liei, Orăzii Mari, Halmagiului și Părților cari tragŭ cătră aceștea |

După darulŭ și îndurar*e* Pre Sf(â)ntului și de viață făcătoriului D(u)hŭ, care saŭ datŭ D(u)mnezeeștilorŭ Sf(i)nțilorŭ lui ucenici și Apostoli, | Iară dânșii cu primire unulŭ dela altulŭ, și pănă acumŭ a aceluiașŭ darŭ și puteare, și noi următori fiindŭ a rândui chiline | cinuri și a da Stăpâni bisericești celorŭ ce saŭ învrednicitŭ a slugí Sf(â)ntului Oltariu, dreptŭ aceea și *pe* acestŭ kyrŭ *Ioannŭ Popoviciŭ* l-amŭ chirotonitŭ Preotŭ și amŭ voitŭ cu Aceasta *pă* dânsulŭ alŭ arăta ca să să cunoască de Toți | a fi desăvârșitŭ Preotŭ și iamŭ datŭ lui Bl(a)goslovenie, a săvârșí sfintele ce să cuvinŭ Preotului, și iamŭ rânduitŭ lui parohie la bes*e*rica Hramului *S. îngeri Michailŭ și Gavriilŭ în satulŭ alșo Câmpani* iară elŭ să să ție de | [de: duplicarea prepozițiunei e greșală de condeiu] predaniea sfinților Apostoli și a Purtătorilorŭ de D(u)mnezeŭ părinț (—) care la alŭ saptel*e* a lumii dela Nikeia soborŭ aŭ așezatŭ | și Noao celor ce săntemŭ î(n) Pravoslavnica legea neau datŭ în Nainte precumŭ a î(n)văța așa a și face, să fie pildă turmei sale | a toată fapta bună, și pănă

[1] N. Tincu-Velea: Istorioara bis. pol.-națională, pag. XVI.

cândŭ î(n)tru acestea și î(n)tru chiemare sa va rămâne până atunci și cinstei preoțești, și poporului ace— | stuia să fie părtaș. Deci tuturorŭ și mai alesŭ poporenilor lui *pă* numitul preot *Ioannŭ Popoviciu* cu iubire îlŭ preporuncimŭ ca î(n)tru cinste î(n) dragoste și î(n)tru omenie sălŭ aibă și sălŭ cunoască a fi adevărat pravoslavnic preotu. |

Datusaŭ î(n) Rezidenția Noastră Ep(isco)pească î(n) Aradŭ *î(n) 12 .... 1798.* | *Pavelŭ Avacumovic m. p.*

Pe dosul singheliei e scris: Sigghelia preotului Ioannŭ Popoviciu dela Alșo Câmpani.

Cum se vede din textul reprodus, limba este bună românească deși redactată în «rezidenția» sârbească. Ba ici-colo, obicinuitul «ŭ» scurt e lăsat dela finea cuvintelor; iar mai apoi și câte un provincialism *(pă* în loc de *pe)* etc., de unde este a se deduce, cu mai multă ori mai puțină îndreptățire, că celce a compus singhelia nu a putut fi sârb, ci român. Până la atâta pricepere a limbii românești a vremii de atunci nu s'ar fi ridicat un sârb, când puterea asupra bisericei noastre erà în mâna ierarhiei sârbești.

Credem, așadar, că nu exagerăm valoarea acestei singhelii, care poate foarte bine să mărturisească despre existența duhului românesc, care a dat naștere curentului de desrobire, manifestat în scurtă vreme tocmai în dieceza Aradului prin cereri pentru episcop român în fruntea episcopiei române a Aradului.

Singhelia aceasta am primit-o dela decedatul preot bătrân Atanasie Popa, tot din Câmpani, care a moștenit-o dela bunicul său după tată «preotul Ioannŭ Popoviciu dela Alșo Câmpani», pe al căruia nume a fost redactată.

Dr. Gh. Ciuhandu.

PREDICĂ LA DUMINECA FIULUI RĂTĂCIT.

Părinte! greșit-am la cer și înaintea Ta și de acum nu mai sunt vrednic a mă chemà fiul Tău!

Luca, cap. 15, vers 18—19.

Iubiți Creștini!

Lacrămi de durere trebue să ne podidească, întristare adâncă trebue să ne pătrundă toate cele dinlăuntrul nostru la aceste cuvinte, pe cari le-a rostit fiul cel rătăcit, din evanghelia de azi, cătră părintele său. Inimă împetrită ar trebuì să avem, lipsiți de orice simțiri și gândiri mai înalte ar trebuì să fim atunci, când nu ne-am înduioșà, când nu ne-am pătrunde de aceste cuvinte pline de desnădejde, pe cari le-a rostit buzele unui om, care păharul nefericirei l-a golit până la cea din urmă picătură și care

istovit de greutatea faptelor sale nesocotite, acum în cea mai mare mizerie şi calicie se întoarce iarăş la părintele său cel iubitor pe care mai înainte cu atâta trufie, cu atâta îngâmfare l-a părăsit. Nu poate fi o nefericire mai mare pentru orişice suflet simţitor din lumea aceasta, decât aceea, de a te vedeà decăzut în urma faptelor tale şi prin aceasta a te vedeà alungat din mijlocul celor cu cari mai nainte erai de o seamă.

Omul ajuns în astfel de stare nu mai află mângăere în durerea sa la nimeni şi i-se smulge din suflet şi cea mai mică licărire de lumină. Despre un om ca acesta, trudit peste măsură de valurile unei vieţi necumpănite şi istovit de o dorinţă neţărmurită după un trai mai bun, ne vorbeşte şi sfânta evanghelie de azi, iubiţi creştini, într'una din cele mai frumoase pilde ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Cuprinsul ei este următorul: Un om bogat aveà doi feciori, dintre cari cel mai mic după un timp oarecare, cuprins de dorul de neatârnare de părinţi şi de pofta nebună de a-şi petrece zilele în plăceri şi desfătări lumeşti, şi-a cerut dela tatăl său partea ce i-se cuveneà din avere. Tatăl, deşì îndurerat pentru această purtare necuviincioasă a fiului său, totuş îi împlineşte cererea, dându-i o parte însemnată din bunurile sale; iară fiul văzându-se stăpân peste o avere considerabilă, fără cea mai mică mustrare de conştiinţă îşi părăseşte vatra părintească, îşi lasă părinţii, rudeniile şi cunoscuţii şi ia drumul pribegiei spre o ţeară depărtată, de unde nici o veste despre purtarea sa să nu pătrundă la ai săi.

Ajuns în noua ţară, fiul omului bogat în curând s'a dat desfrâului, s'a aruncat cu multă uşurinţă în vârtejul unei vieţi destrăbălate şi păcătoase, care mai târziu îl lipsì de toate bunurile aduse dela părinţi. — În sfârşit ne mai având cu ce trăì, fu silit a se lipì de un locuitor din aceea ţară, care mai mult de milă decât de trebuinţă, l-a trimis să-i pască turma de porci afară la ţarină. Câtă durere, câtă mâhnire i-a cuprins întreaga lui fiinţă văzându-se acum păstor de porci, el copilul unui om avut; el care înainte cu câtăva vreme nu ştià ce este năcazul şi lipsa, nu ştià ce sunt greutăţile vieţei, ce este foamea, acum în urma îngâmfării ajunge într'o stare vrednică de plâns, în care e silit a-şi hrănì pântecele cu rădăcinile cu cari se hrăneau şi porcii stăpânului său. Numai acum, dupăce îşi văzù rodul purtării sale, numai acum, dupăce îşi văzù mizeria şi ticăloşia în toată golătatea ei, îşi aduse aminte de casa părintească unde aveà toate din belşug, îşi aduse aminte de părintele său părăsit de el, nădejdea bătrâneţei sale. Această aducere aminte de casă deşteptă în sufletul lui o durere şi mai adâncă pe deoparte, iar pe de altă parte o ruşine pentru purtarea sa neomenească faţă de bunul său părinte, pe care l-a părăsit cu atâta neomenie. Drept aceea acum în culmea nefericirei sale, căindu-se amar pentru cele ce făcuse şi vărsând râu de lacrămi, a zis în inima sa: «Sculamă-voiu şi mă voiu duce la tatăl meu şi-i voiu zice: tată! greşit-am la cer şi înaintea ta şi nu mai sunt vrednic a mă numì fiul tău, fă-mă ca pe unii din argaţii tăi»!

Această hotărîre a şi dus-o la îndeplinire şi într'o zi fiul care mai înainte erà îngâmfat şi mândru, acum istovit de foame şi de sete şi pătruns de cea mai adevărată părere de rău pentru purtarea sa de mai înainte, se arată înaintea tatălui său, care în loc să-l întimpine cu răceală, se bucură foarte mult de sosirea lui, şi pe cum zice sfânta evanghelie — «îi iasă în cale, îi cade pe grumazi şi-l sărută».

Inima părintelui, în momentul când din nou şi-a strâns la sin pe fiul pribeag, pe care l-a crezut perdut pentru totdeuna, saltă de bucurie nefăţărită. Drept aceea porunceşte slugilor să îmbrace fiul cu hainele cele mai bune şi junghiind viţelul cel mai gras să facă un ospăţ, la care să ia parte oaspeţi câţi se poate de mulţi, căci «fiul acesta perdut a fost şi s'a găsit, mort a fost şi a înviat»!

Frumoasă este, iubiţi creştini, pilda ce ne-o istoriseşte evanghelia de astăzi, frumoasă şi bogată în învăţături creştineşti dintre cari cea mai de căpetenie este fără îndoială învăţătura despre neţărmurita îndurare a lui Dumnezeu faţă de noi oamenii şi despre pocăinţa cea adevărată, cel mai de seamă mijloc pentru mântuirea noastră de păcate. Părintele cel milostiv din evanghelie este icoana părintelui nostru al tuturora, icoana Tatălui ceresc, celce în decursul vremii totdeuna a arătat cea mai nemărginită iubire, nu numai către ceice-i împlineau voinţa, ci chiar şi către ceice s'au abătut dela cărările sale, dacă s'au pocăit pe deplin şi s'au îndreptat; iar sub fiul risipitor cine nu ştie că avem să ne înţelegem pe noi oamenii păcătoşi, cari suntem răscumpăraţi din robia păcatului cu scump sângele fiului lui Dumnezeu. — Cu această prea frumoasă pildă ne învaţă Mântuitorul nostru că ori de câteori vom păcătuì înaintea lui Dumnezeu, totdeuna să ne aducem aminte de celce cu mână tare dintru nefiinţă la fiinţă ne-a adus, totdeuna să vărsăm lacrămi de pocăinţă şi părere de rău pentru fărădelegile noastre şi Dumnezeu ne va primì la sine cu aceeaş căldură cu care a fost primit de părintele său fiul cel risipitor din sfânta evanghelie de azi, şi ne va deslegà greşalele noastre pentrucă el este îndelung răbdător şi preamilostiv. — Da, Dumnezeu este preamilostiv, pentrucă ne iartă pe noi ceice păcătuim des înaintea lui, dacă ne pocăim şi ne îndreptăm, precum zice şi apostolul Petru că: «Dumnezeu rabdă îndelung pentru noi nevoind a se perde ceva, ci ca toţi să vină la pocăinţă». — Pe vremea patriarhului Noe, când omenimea mai mult ca oricând se abătuse dela calea adevărului, dela poruncile lui Dumnezeu şi când erà aproape perdută în noianul fărădelegilor, făcătorul a toate şi-a arătat îndurarea sa, şi înainte de a potopì lumea cu apă i-a mai dat, precum spune sfânta Scriptură 120 ani, pentruca ea să se pocăiască. — Tot sfânta Scriptură ne istoriseşte că, deşì locuitorii cetăţilor Sodoma, Gomora şi Ninive erau îngreuiaţi cu păcate strigătoare la cer, totuş mai întâi Dumnezeu n'a voit moartea păcătoşilor, ci le-a trimis pe oamenii săi cei drepţi, ca aceştia prin poveţele lor cele înţelepte şi pe cei perduţi să-i aducă iarăş la pocăinţă şi prin aceasta la îndreptare. Cea mai puternică dovadă despre

îndurarea lui Dumnezeu o avem în opera mântuirei neamului omenesc prin moartea pe cruce a lui Christos. Omenimea îngreuiată cu păcate peste puterile sale şi aproape de a îngenunchià sub povara de tot grea a fărădelegilor, a aflat har înaintea Părintelui luminilor şi nu s'a dat perzărei, ci Dumnezeu a trimis în lume pe unul născut fiul său ca să o mântuiască şi să o îndrepteze. Rătăcit-am pe căile strâmbe ale ispitelor veacuri de-arândul şi mântuirea nu ne-a venit din faptele noastre, ci din îndurarea lui Dumnezeu.

Pentru a vedeà, iubiţi creştini, îndurarea fără margini a lui Dumnezeu faţă de noi, nu e de lipsă să vă dovedesc cu mai multe dovezi din sfânta Scriptură, unde ele sunt fără de număr, ci e deajuns să aruncăm privirea în jurul nostru. Câţi oameni nu sunt şi în mijlocul nostru, cari zilnic calcă în picioare poruncile sfinte ale Domnului, cari sunt mândri când la numărul mare al păcatelor lor mai pot adauge câte unul, şi totuş Dumnezeu îi sufere pe pământ şi răsare soarele său şi peste ei ca şi peste cei drepţi. Da, căci Dumnezeu în nemărginita sa iubire de oameni aşteaptă mult timp, că doară şi aceste oi rătăcite se vor întoarce la păstorul lor cel bun şi se vor îndreptà.

Răbdarea lui Dumnezeu este mare şi îndurarea lui fără asemănare şi el în inimile păcătoşilor lucră neîntrerupt pentru schimbarea gândurilor păcătoase. Mereu îi sună la urechia păcătosului glasul dumnezeesc: «Întoarce-te la mine şi eu te voiu primì», (Eremia c. 3, st. 1) — şi cu toate acestea numărul celor ce nu-l ascultà este mare. Mare este numărul acelor oameni cari nu se căesc pentru greşalele lor, cari socotesc că dacă sunt îngreunaţi cu păcate grele zadarnică va fi pocăinţa lor, căci ea nu-şi va aduce roadele sale binefăcătoare. E o credinţă deşartă, o greşală aceasta dintre cele mai mari contra lui Dumnezeu, pentrucă ştiut este din cele de până aici, că Dumnezeu — fie păcatele noastre cât de mari — totuş aşteaptă, ne sufere mult timp pe faţa pământului său, numai ca să ne pocăim şi să ne întoarcem iarăş la El. — Se întăreşte acest adevăr prin sfânta Scriptură unde se spune că: «Dumnezeu nu voieşte moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu», şi prin vieaţa Mântuitorului Iisus, care însuş şi-a vărsat sângele pe cruce pentru cei drepţi, dar mai ales pentru cei păcătoşi. Păcat mare şi greu au săvârşit ucigătorii lui Hristos, şi totuş El în ceasul morţei sale, n'a avut alte cuvinte, decât: «Părinte iartă-le lor că nu ştiu ce fac».

Din cele ce a-ţi auzit, iubiţi creştini, vă puteţi încredinţà, că orişicât de păcătoşi am fi, orişicât de îngreunat ar fi sufletul nostru cu fărădelegi, să nu ne perdem nădejdea în Dumnezeu şi în îndurarea lui, ci să ne pocăim, să ne umilim, ca să aflăm har şi iertare de greşale înaintea lui. — Totdeuna, în toate zilele vieţei noastre, şi cu deosebire acum în sfântul şi marele post al învierei Domnului, pe care biserica îl prescrie anume pentru înfrânarea poftelor, aducându-ne aminte de îndelunga răbdare alui Dumnezeu, o adâncă părere de rău, o adevărată căinţă să ne pătrundă

sufletul pentru păcatele ce le facem; buzele noastre ca şi a fiului rătăcit din evanghelia de astăzi necontenit să rostească cuvintele: «Doamne, greşit-am la cer şi înaintea Ta şi nu mai sunt vrednic a mă numì fiul Tău», dar caută din sfânt lăcaşul Tău spre mine păcătosul şi nu mă părăsì, căci pier de mulţimea păcatelor. Fă-mă pe mine ca pe unii din cei mai mici ai Tăi, ca să pre măresc pururea numele Tău, al Tatălui, al Fiului şi al sfântului Duh, Amin.

Aurel Popovici.

CONGRESUL PROFESORILOR DE ŞTIINŢE RELIGIOASE.

La începutul lunei Octomvrie anul trecut s'a ţinut la Bucureşti congresul profesorilor de religiune, primul congres de acest fel în ţara românească. Actele lui se publică acum în «*Biserica ortodoxă*». E un interes bisericesc să se cunoască în cercuri cât mai largi desbaterile şi soluţiile la cari a ajuns acest important congres.

Gândul de a ţineà un astfel de congres în Ploeşti a fost încă a răpausatului ministru de culte C. Haret, dar s'a putut ţineà abià mai târziu, la Bucureşti, pe când la departamentul cultelor erà d-nul Arion. Preşedinte al congresului a fost designat din partea amânduror miniştri Păr. Const. *Nazarie*, profesor la facultatea teologică, fiind însărcinat şi cu pregătirea unui program, după care să se ţină congresul. Părintele Nazarie a stabilit pentru discuţie următoarele chestiuni:

a) Rolul şi scopul învăţământului religios în şcoale în genere şi în cele secundare în special.

b) Mijloacele pentru atingerea acestui scop: 1. programele de studiu, 2. Metoda de predare a studiului religios şi 3. Raportul dintre studiul religiunii şi celelalte discip.ine.

Totodată a propus referenţi pentru punctul *a*) pe păr. Popescu-Breasta, profesor în Craiova; pentru chestiunea de sub *b*) Nr. 1 pe păr. Iconom I. Mălăescu, prof. în Târgul-Jiu; pentru Nr. 2 pe păr. V. Pocitan, prof. în Bucureşti şi pentru Nr. 3 păr. I. Chirica prof. în Ploeşti.

In ziua de 2 Oct. după *Te-Deum*, oficiat în capela internatului teologic, congresiştii, în frunte cu Prea. Sf. Arhiereu Bartolomeu Stănescu, inspectorul seminariilor teologice din România, s'au prezentat I. P. S. Mitropolit Primat şi prin rostul păr. Nazarie au cerut binecuvântarea. I. P. S. Sa salută cu bucurie congresul, caracterizând situaţia de azi a învăţământului religios, care nu are toată îndrituita extensiune în şcoalele româneşti. Nu e împărtăşit pretutindenea de preoţi şi deci la predare se preconizează adeseori din partea mirenilor părute contraziceri între ştiinţa profană şi religiune, cari apoi stabilesc un desechilibru sufletesc la tinerimea şcolară neîncercată, gata de a primì de marfă bună tot ce se spune

până şi de cel mai raţionalist dascăl dela înălţimea catedrei. O reacţiune puternică se impune. Spune apoi, că e de datoria congresiştilor a se ridică împotriva cărţilor cu conţinut extraraţionalistic, cari strecoară atâta necredinţă şi desnădejde în suflet, iară de altă parte îndeamnă pe congresişti să dea prilej de orientare celor necredincioşi cu limpezirea tuturor părutelor (şi nerealelor) contraziceri dintre cele două domenii. I. P. S. Sa, ca unul, care multă vreme a avut un rost oficial în învăţământul religios, stărue asupra câtorva propuneri pentru reorganizarea şi extinderea învăţământului religios, cari reeditate în broşură, se împarte congresiştilor, pe lângă urări de deplină izbândă a congresului.

La orele 3. p. m. s'a deschis congresul într'una din salele Universităţii. Prezenţi mai erau P. C. Arhim. Iuliu Scriban, direct. seminarului «Central», P. C. Icon. Popescu Moşoaia, dir. sem. Nifon, reprezentanţii presei şi altă lume. Constituirea s'a făcut alegându-se viceprezident păr. Simeon Popescu, secretari Ic. P. Partenie prof. la Râmnicul-Vâlcea şi Nic. Ionescu, la Slatina (gimnaziu).

Cuvântul de deschidere al păr. prezident Nazarie arată cum veacul al XIX se ilustrează printr'o duşmănoasă atitudine faţă de biserică şi religie. Totul s'a pus în mişcare spre a desrădăcinà din sufletul omului sentimentul religios, şi în acest scop nu s'a cruţat nimic: nici ura, nici îndrăzneala, nici adevărul, nici neadevărul, nici fanatismul, nici prigonirea jignitoare şi deseori brutală. In locul filozofiei menită a înălţà mintea şi a mângăià sufletul, dând vieţii o însemnătate veşnică, s'a răspândit o filozofie care predică dispreţuirea vieţii, ori folosirea de ea fără nici un control. Urmările au fost dezastruoase. Goana după materie şi specula bazată pe interes devin norme de activitate, lupta pentru adevăr şi dreptate se socoteşte o utopie; omul virtuos e judecat nevrednic de trai, ideea de Dumnezeu, virtutea, ca bază a ordinei morale şi sociale, se socot ca piedici în calea vieţii. De aici apoi degenerarea morală, slăbirea sentimentului de datorie şi respect către autoritate, sdruncinând până şi raportul dintre părinţi şi fii. In faţa astorfel de împrejurări primejdioase pentru bunul mers al omenirii, spiritele alese au început să cugete serios, şi în cele din urmă au ajuns tot la încheierea, că un mai bun disciplinator, mângăitor şi întăritor sufletesc ca sentimentul religios nu există. În urmare în operile mai recente ale fruntaşilor cugetători se observă nu numai o predispoziţie către o filozofie mai idealistă, ci o vădită plecare cătră Biserică şi sublima ei învăţătură creştinească. În astfel de momente de reculegere morală, de reînviere şi înclinare spre vieaţa ocârmuită de religiune, reprezentanţii bisericei, propovăduitorii doctrinei creştine trebue să caute a întărì inimile, a înălţà mintea, a întroduce în sufletele credincioşilor principiile creştine. Aici rolul profesorilor de religie e excepţional de mare. Cuvântul încălzit de înţelepciunea şi dragostea creştină trebue să aprindă flacări, cari să treacă peste zidurile şcoalei şi să pătrundă în toate păturile sociale, lucrând acolo ca binele, adevărul, moralitatea, sfin-

ţenia să devină patrimoniul tuturora. Animat de convingerea că profesorii de religie vor şti să dea problemei învăţământului religios aşa deslegare, ca el să fie cea mai puternică armă de moralizare şi educare în şcoale — deschide congresul.

Voi urmà să arăt cuprinsul rapoartelor şi desbaterilor ce au avut loc.

P. Moruşca.

MIŞCAREA LITERARĂ.

1. Cărţi:

Elemente din Liturgică pentru şcolile poporali (?) gr.-catolice a publicat par. Ştefan Roşianu. Blaj 1912 pe 50 pagini. Broşura scrisă în graiu poporal e un bun manual pentru şcoalele poporale şi în aceiaşi vreme prin expunerile clare e potrivită lectură religioasă pentru popor, păstrând, din parte-ne bineînţeles, cuvenita rezervă cu privire la învăţătura de credinţă. Reproduc câteva rânduri din «Precuvântare: «Credinţa noastră asupra adevărurilor religioase o arătăm în afară când mărturisim cu graiul şi trăim aşa, cum ne spune aceea credinţă. Cea mai frumoasă mărturie, despre ceeace credem, o facem în rugăciunile noastre, în cântări şi în toate lucrările sfinte, ce le îndeplinim, ori suntem de faţă la îndeplinirea lor».

«Formele acestea, în cari ne turnăm credinţa, pricinuesc în suflete plăcere, evlavie şi hotărîri tari pentru o viaţă bună. Dar acestea urmări sufleteşti le dobândim numai atunci când cunoaştem însemnătatea formelor liturgice. Altcum îndeplinirea acelora ne lasă reci şi ne oboseşte». Cuprinsul îmbrăţişează toate cunoştinţele necesare poporului pentru a asistà cu înţelegere la slujbele sf. şi la îndeplinirea sf. taine.

2. Reviste, ziare:

„Egyházi Közlöny“, revista bisericească catolică, ce apare în Budapesta, cu numărul duplu apărut în 1913 îşi serbează iubileul de 25 de ani de existenţă. Cu acest prilej şi-au dat întâlnirea în coloanele numărului bogat foştii şi actualii colaboratori, ale căror portrete s'au pus alături de articolul scris pentru nrul jubilar. Intemeietorul revistei şi actualul ei conducător, de 10 ani încoace, în articole sentimentale şi înduioşetoare scot la iveală străduinţele şi meritele, ce le-a avut şi le are revista la alcătuirea celor mai de seamă făptuiri, societăţi şi instituţii din biserica catolică maghiară în cei din urmă 25 de ani. Revista apare săptămânal şi de obicei după un articol de fond de bună orientare, urmează rubrica statornică «Biserica universală» în care se dau ştiri despre evenimentele fiecărei săptămâni din întreaga creştinătate, bineînţeles având ochii îndreptaţi îndeosebi spre Roma şi biserica catolică. — Nu lipsesc apoi articole de pastorală, liturgică, istorie şi drept bisericesc şi uneori articole sociale. — În genere e o revistă de informaţii bisericeşti-catolice. *p. m.*

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Tuturor colaboratorilor şi cetitorilor «Revistei Teologice» le urăm: An nou fericit!

*

O statistică dureroasă. «*Cultura creştină*» dela Blaj publică câteva date statistice despre «defecţiunea» ce a pricinuit-o bisericei unite bulla papală «Christifideles» prin înfiinţarea episcopiei maghiare de Hajdudorogh. Din acele date reţinem următoarele:

«S'au încorporat la dieceza de Hajdudorogh din: 1. dieceza de *Oradea-mare:* 44 parohii, 111 filii şi 169 cătune cu 44,839 suflete; 2. dieceza de *Gherla:* 4 parohii şi 1 filie cu 9,657 suflete; 3. *arhidieceza* (*de Blaj*)*:* 35 parohii, 206 filii şi 3 cătune cu 18,719 credincioşi.

«Din întreagă provincia mitropolitană de Alba-Iulia şi Făgăraş s'au dismembrat pentru Hajdudorogh *83* parohii, *378* filii şi *172* cătune cu *73,225* credincioşi, dintre cari vorbesc numai româneşte *14,220*, româneşte şi ungureşte *23,588*, iar numai ungureşte *35.417*».

Aceste cifre vorbesc mai elocvent decât volume întregi despre urmările dezastroase ce le-a produs «Unirea» cu Roma în sânul poporului românesc. Alte popoare din timpul nostru, dacă jertfesc zeci de mii, ştiu că aduc acele jertfe pentru izbânda unui mare ideal al lor, — noi însă am lăsat să se rupă dela sânul neamului românesc zeci de mii de suflete prin o simplă — «bullă papală»!!! Se poate o mai mare laşitate decât aceasta?! Unde sunt făuritorii de fraze bombastice, cari stăteau să plângă de duioşie când vorbeau de «mama Roma», care ne-ar fi născut de două ori Români? Unde sunt ceice ridicau în slavă «centrul unităţii catolice» şi cari spuneau despre «sfântul părinte» din Roma că se prăpădeşte de «dragoste părintească» pentru poporul românesc?! Unde sunt ticluitorii ditirambicelor osanale despre «sfânta unire» şi despre «foloasele» ei?

Dacă nu fariseismul iezuitic, ci dragostea sinceră faţă de poporul românesc a vorbit din inimile lor — acum e timpul să-şi tragă consecvenţele. Acum e momentul hotărîtor să arate cu toţii ce a vorbit din inimile lor: dragostea faţă de neamul românesc sau papismul ucigător de suflete româneşti? Să vedem dovada!

Insaşi «*Cultura creştină*» constată că, pentru acele câteva zeci de mii de Români, chiar şi «*mântuirea sufletească e primejduită în noua episcopie*». Intrebăm deci: mai poate fi numită *morală* legătura cu o biserică care primejdueşte mântuirea sufletească a fiilor poporului românesc? Ce fel de sentimente *româneşti* poate aveà acel preot unit, care la slujba dumnezeească pomeneşte pe papa în limba românească, adecă în acea limbă pe care papa o scoate în mod volnic dela sute de altare, stând astfel în serviciul imoral şi anticreştinesc al celor ce vreau să răpească fiilor unui popor un dar dumnezeesc atât de scump, cum trebue să fie limba pentru fiecare popor?

*

Conferinţele pastorale din judeţul Suceava, mitropolia Moldovei. E un rău că nu avem mai strânse legături bisericeşti cu preoţimea din celelalte părţi ale bisericei româneşti, aşa că noi cei de aici nu cunoaştem activitatea preoţimei din Regat şi din Bucovina, iar preoţimea de acolo nu cunoaşte activitatea noastră. S'ar puteà găsì o modalitate de a comunicà unii cu alţii şi de a ne împărtăşì împrumutat ideile bune şi experienţele prin cari am obţinut rezultate folositoare în lucrările noastre. Avem instituţii la fel, cum sunt *conferinţele pastorale*, — ce ne-ar oprì ca despre rezultatele lor să luăm cunoştinţă unii dela alţii şi astfel, prin un schimb de idei şi experienţe pastorale, să ne fructificăm împrumutat activitatea noastră în ogorul aceluiaş neam?

Despre activitatea conferinţelor pastorale ale fraţilor noştri din Regat, noi nu ştim aproape nimic, deşi ele există de mai mulţi ani. Dăm deci câteva informaţii culese din Nr. 137—138 a «N. R.»

Cele dintâi conferinţe preoţeşti au fost întroduse în eparhia Huşilor de fericitul episcop *Silvestru*, acela care a început traducerea marelui op dogmatic a episcopului rus Silvestru de Canev. I. P. S. Sa mitropolitul *Pimen* le-a întrodus în eparhia Dunării-de-jos pe când erà episcop în acea eparhie, apoi, dupăce a ajuns mitropolit al Moldovei, le-a întrodus la 1909 şi aici.

În eparhia Moldovei aceste conferinţe se ţin odată pe an, la reşedinţa fiecărui judeţ, cu toţi preoţii, cari sunt împărţiţi în două serii.

«Când o serie se găseşte la conferinţe, preoţii din cealaltă serie îngrijesc şi de parohia vecinului şi viceversa. În eparhia aceasta însă, clerul având şi o societate numită «Ocrotirea», se procedează aşa fel, încât preoţii din seria întâia ţin conferinţe *două zile*, iar în ziua a treia vin şi preoţii din seria a doua şi împreună ţin adunarea generală la societate, după care preoţii din seria întâia se duc acasă spre a îngrijì de parohiile lor şi ale vecinilor din seria a doua, cari rămân la reşedinţă spre a ţineà conferinţe alte *două zile*. Într'o singură zi pe an deci nu se găseşte nici un preot în nici o parohie din această eparhie».

În anul acesta conferinţele cu preoţii din seria întâia s'au ţinut în 15 şi 16 Oct., în 17 Oct. s'a ţinut adunarea societăţii «Ocrotirea», iar în 18 şi 19 Oct. s'au ţinut conferinţele cu preoţii din seria a doua.

În amândouă seriile de conferinţe s'au tratat următoarele subiecte date spre discuţie de I. P. S. Mitropolit: «*Preotul cu familia şi gospodăria lui ca pildă pentru păstoriţi*» şi «*Catehizarea ca mijloc pastoral pentru educarea şi luminarea poporului*», deci cam aceleaşi subiecte cari se discută şi în conferinţele noastre.

Prima chestiune a pus-o foarte bine în discuţie preotul Ioan Cojan cu referire la înşişi preoţii: «Dacă astăzi vedem cu durere că poporul nu este aşa cum ar trebuì să fie, să stăm şi să vedem dacă nu cumva şi noi contribuim la aceasta. Dacă poporul a început a fi necredincios pe unele locuri, apoi să vedem dacă, pe lângă alţi factori, cari în mod inconştient lucrează la răspândirea acestui rău, nu cumva noi şi familiile

noastre am fi vinovaţi, cel puţin prin nepăsarea noastră. Dacă a început a se întinde luxul între săteni, nu cumva noi şi ai noştri contribuim la răspândirea acestui rău? Trage concluzia că noi trebue să fim, împreună cu ai noştri, exemplul viu şi pilda frumoasă pentru popor».

Chestiunea a doua, despre catehizare, a tratat-o din punct de vedere istoric preotul M. Cârlenescu, iar din punct de vedere practic tot preotul I. Cojan, care a arătat necesitatea de a se creşte tinerimea în spiritul evangheliei lui Hristos, spunând: «La noi tot ce bun a mai rămas prin unele şcoli din învăţământul religios se face numai de formă, spre a urmà articolul din Constituţie, care proclamă religia creştină ortodoxă ca religie de stat... *Noi trebue să cerem învoirea de-a predà religia în şcolile primare...* Apoi silindu-ne a înfiinţà împreună cu învăţătorii şcoli de adulţi, şi acolo vom aveà rostul nostru de lucru. Aceste şcoli de adulţi pot fi adevărate şcoli catihetice. Pe lângă predicile pe cari le vom ţineà norodului în biserică, mai putem împrăştià cunoştinţe religioase prin răspândirea de cărţi cu cuprins religios. Arată ce face Sfinţia Sa împreună cu câţiva oameni de bine, în special învăţătorii, cărora le aduce toate laudele. (Ce pildă frumoasă de lucrare armonică între preot şi învăţător! N. R.)

Arată că a înfiinţat un *cerc cultural* în Folticeni, deşì Sfinţia Sa e la ţară, — numit «Deşteptarea Sătenilor», între altele şi cu scopul de a răspândì cărţi patriotice şi moralizătoare în popor. Acest cerc scoate şi o foaie «*Vestitorul Satelor*», unde se publică tot chestii ce interesează poporul. Şi toate aceste se fac cu scopul, pe de-o parte, de-a deprinde pe săteni cu cetitul, iar pe de altăparte, a-i înălţà sufleteşte ferindu-i de înfluenţa cărţilor otrăvitoare. Arată că din această străduinţă s'a ales cu mulţumire sufletească având cetitori până în fundul Olteniei, — din punctul de vedere material fiecare membru al cercului fiind cu 100 sau chiar 200 de lei în pierdere. Dar toate lucrurile mari se fac cu sacrificii. Încheie îndemnând ca fiecare preot să ceară învoirea de a predà religia în şcoala primară, şi fiecare să se silească a răspândì cărţi moralizătoare în popor, înfiinţând dacă se poate, în fiecare sat «Case de sfat şi cetire».

Dar preoţii se cugetă şi la o conferinţă generală, adecă a întregii preoţimi din biserica regatului român. «Va fi sfântă pentru Ţara românească ziua aceia, zice corespondentul dela care am luat informaţiile de mai sus, când preotul dela Dorohoiu va fi cunoscut de fratele său din Mehedinţi, când aceleaşi idealuri îi vor stăpânì pe toţi, dela un capăt la altul al ţării, când aceleaşi cuvinte vor izvorî din inima caldă şi plină de patriotism a tuturor».

*

Societatea ortodoxă naţională a femeilor române, — dupăcum cetim — a luat hotărîrea să înfiinţeze şi la Iaşi o *şcoală de fete,* după modelul celei dela Bucureşti. Dorim succes!

*

„Ocrotirea“ e numele societăţii clerului din eparhia Moldovei şi care anul acesta şi-a ţinut adunarea generală în 17 Octomvrie. Ea e o societate de ajutor reciproc şi cu scop cultural. «Se alimentează din cotizaţia *de 2 lei lunar*, ce se plăteşte de fiecare preot al eparhiei şi din donaţii benevole. Deşì numai de trei ani, a putut ajutà pe multe preotese văduve şi orfani ai preoţilor. Sediul central al societăţii e în Iaşi, având cinci secţii după numărul judeţelor eparhiei. Anul acesta s'a luat hotărîrea de-a se construì în Iaşi *o casă pentru găzduirea preoţilor*, unde să fie şi sediul societăţii, având camere de dormit, un restaurant, o sală de lectură şi o bibliotecă. Tot aici va fi instalat un atelier pentru confecţionarea de haine preoţeşti şi veşminte bisericeşti, precum şi un bazar pentru desfacerea produselor atelierelor mănăstireşti». Iată ce lucruri frumoase va realizà o societate a preoţilor care ştie ce vrea şi care îşi fixează scopuri pozitive. Ne gândim cât de folositoare ar fi aici în Sibiiu, o casă pentru găzduirea preoţilor noştri, cari vin din toate părţile mitropoliei şi cari sunt nevoiţi să găzduiască pela oteluri, plătind bani scumpi, adeseori fără să găsească linişte şi societate potrivită. În alte părţi, d. e. în Cernăuţi, sunt rezervate câteva camere pentru găzduirea preoţilor în reşedinţa mitropolitană. Dacă la noi acest lucru nu se poate din lipsa de încăperi, s'ar puteà înfiinţà un *cămin preoţesc*, întocmit după modelul aşa numitelor «ospiţuri creştineşti» din Germania şi din alte ţări ale Apusului. Pe lângă avantagiile materiale, el ar servì şi ca un loc de întâlnire pentru preoţi, iar pentru tinerii candidaţi cari vin la sfinţire şi locuind în otel n'au mediu potrivit cu sentimentele de cari trebue să fie pătrunşi mai ales cu aceea ocazie, ci trec din capela în care au primit darul preoţiei de-adreptul în cafenea, un asemenea cămin preoţesc ar fi o adevărată binefacere.

Vom mai revenì asupra acestei chestiuni, căci o considerăm destul de importantă atât din punct de vedere material, cât şi moral.

*

Schimbări de ierarhi. Prin trecerea la cele vecinice a câtorva ierarhí, în timpul din urmă s'au făcut schimbări de persoane la scaune însemnate din biserica ortodoxă.

Ca locţiitor al scaunului patriarhal, pe urma morţii patriarhului Ioachim III, a fost ales I. P. S. S. mitropolitul *Gherman Karavanghelis* al Amasiei, un bărbat cu cultură superioară şi cu înalte însuşiri de păstor bisericesc. E cunoscut ca autorul răspunsului demn pe care patriarhatul de Constantinopol la dat enciclicei prin care papa Leon al XIII făceà bisericei ortodoxe propunerea de trecere la papism.

Cam în acelaş timp cu patriarhul Ioachim III. a încetat din vieaţă şi mitropolitul Antonie al Petersburgului, în locul căruia a fost chemat ca titular I. P. S. S. mitropolitul *Vladimir* al Moscvei.

Şi biserica bulgară a suferit o pierdere prin moartea mitropolitului dela Vraţa, în locul căruia încă nu ştim dacă a fost ales cineva. Nici scaunul episcopesc dela Râmnic-Noul-Severin, ajuns vacant prin trecerea la cele vecinice a episcopului Ghenadie, n'a fost complectat până acum.

*

Preotul — omul tuturora. Icoana preotului bun, după rânduiala preoției creștine, e icoana celui mai frumos suflet omenesc. Privindu-i frumseța, ne desfătăm de ceeace vedem într'ânsa. Scriitorul *A. de Lamartine*, un celebru poet francez, ne zugrăvește icoana preotului bun în aceste colori vii: «In fiecare parohie este un om care este al tuturora, pentrucă e părintele sufletesc al tuturor, care este chemat ca martor, ca sfătuitor ori ca reprezentant în toate actele cele mai solemne ale vieții, care ia pe om dela sânul mamei sale și nu-l lasă decât la mormânt, care binecuvintează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții și sicriul, un om pe care copilașii se obicinuesc a-l iubì, a-l venerà și a se teme fiecare de el, pe care necunoscuții îl numesc părinte, la picioarele căruia creștinii merg a depune mărturiile lor cele mai intime, un om care prin starea sa este mângăetorul tuturor nenorocirilor sufletului și ale trupului; care, nefiind de nici o treaptă socială, ține deopotrivă de toate clasele: de clasele de jos prin vieața sa săracă și adeseori prin umilința nașterii, de clasele înalte prin educație, știință și înălțarea simțămintelor ce inspiră și recomandă o religie filantropică; un om în sfârșit care știe toate, care are dreptul de-a spune toate și al cărui cuvânt cade de sus asupra inteligențelor și asupra inimilor cu autoritatea unei misiuni Dumnezeești. Acest om e preotul» (citat după «N. R.» a. VII Nr. 141—3).

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date și indigitări tipiconale pe luna lui Ianuarie 1913.

Duminecă în 20 Ianuarie, dumineca celor 10 leproși, cuviosul păr. Eutimiu, glas 3 voscr. 3 Evanghelia a XII-a dela Luca. «*In vremea aceea intrând Isus într'un sat*».

Duminecă în 27 Ianuarie, dumineca lui Zachei S. Ion Gură de Aur, glas 4 voscr. 4. Evanghelia a XV-a dela Luca: «*In vremea aceea trecea Isus prin Ierihon*».

Marți în 29 Ianuarie la vecernie. Inceputul ca de obiceiu cu binecuvântare, cetirea psalmului de seara, ectenia cea mare și caftisma «Fericit bărbatul». La «Doamne strigat-am» cântăm 8 stihiri ale Sfinților din mineiu pe glas 4 cu «Mărire — Trimbițele Duhului cele de taină», «și acum — Cine nu te va ferici pre Tine» tot din mineiu. Se face apoi vohod, după care urmează imnul de seara «Lumină lină» și prohimenul zilei cu stihul lui și paremiile mineiului. Ectenia «să zicem toți, «Invrednicește-ne Doamne», ectenia să plinim rugăciunea noastră cea de seara Domnului» și stihoavna mineiului. «Mărire — Să trimbițăm cu trimbița de cântări, să saltăm în cele de prăznuire», «și acum — Să trimbițăm cu trimbița de cântări» ambele pe tropar 5 din mineiu. «Acum slobozește și celelalte, iar după «Tatăl nostru» cele 2 tropare ale Sfinților, (al 2-lea cu «Mărire») «și acum» bogorodicina, «Taina cea din veac ascunsă» și otpustul cel obișnuit.

Mercuri în 30 Ianuarie. Cei dintru Sfinți părinții noștri și mai marii Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul și Ioan Gură de Aur. La utrenie: Începutul ca întotdeauna, cu binecuvântare, cetirea psalmilor de dimineața și ectenia cea mare de începere. La «Dumnezeu este Domnul» care se cântă pe melodia troparului glasului 1 de 4 ori, punem troparele în ordinea care s'au cântat seara la vecernie. După ectenia mică apoi cântăm ambele serii de sedelne a Sfinților din mineiu. Imediat după aceste sedelne se cântă Polileul cu pripelele acestei sărbători. Urmează apoi sedealna Polileului cu «mărire și acum» antifoanele glasului 4 dela sărbători cu prohimenul «Preoții Tăi Doamne se vor îmbrăcà întru dreptate» și stihul lui. După «Toată suflarea» urmează evanghelia utreniei a Sfinților dela Ioan: «Zis-a Domnul: Eu sum ușa» și psalm 50. «Mărire — Pentru rugăciunile Arhiereilor Tăi», «și acum — Pentru rugăciunile Născătoarei și stihul ««Miluește-mă Dumnezeule» cu stihira «Vărsatu-s'a darul din buzele voastre» pe glas 6 din mineiu. Catavasiile. După peasna a 3-a sedealna Sfinților din mineiu cu «Mărire și acum», după peasna a 6-a condacul și icosul mineiului. Pesnei 8 îi premerge stihul «Să lăudăm bine să cuvântăm», iar pesnei 9 imnul «Mărește suflete al meu — Ceeace ești mai cinstită». Sfetilna Sfinților, cu «Mărire și acum». Hvalitele mineiului cu «Mărire — Astăzi sufletele pământenilor se înalța», «și acum — Astăzi Hristos în biserică se aduce» și doxologia cea mare aceste 2 din urmă pe melodia antifonului glasului 2.

Cantor.
